

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαρία Βερυκίου | Χρήστος Γκίκας | Ελένη Καβουριάδου
Μαρία Παπαϊωάννου | Γιούλη Χρήστου

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η Γλώσσα μου

Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η Γλώσσα μου

Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΕΥΧΟΣ

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής

Άγγελος Σανδραβέλης
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Δημήτριος Σακκούλης
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Ευθυμία Ευαγγέλου
Εν ενεργεία εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Μαρία Μουσά
Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Αλεξία Θεοδωρίσκου
Διπλωματούχος τεχνολογίας γραφικών τεχνών

**Υπεύθυνη Διδακτικού Πακέτου
για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής**

Ευαγγελία Καλογηράτου
Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαρία Βερυκίου | Χρήστος Γκίκας | Ελένη Καβουριάδου
Μαρία Παπαϊωάννου | Γιούλη Χρήστου

Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Η Γλώσσα μου

Βιβλίο μαθητή/μαθήτριας

ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ
ΟΜΑΔΑ

Μαρία Βερυκίου, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ 70), ΒΑ Σπουδές στον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό, Med Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Ατόμων με Προβλήματα Προφορικού και Γραπτού Λόγου

Χρήστος Γκίκας, Εκπαιδευτικός Πληροφορικής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, MSc Ηλεκτρονικής και Ραδιοηλεκτρολογίας ΕΚΠΑ

Ελένη Καβουριάδου, Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ 70)

Μαρία Παπαϊωάννου, Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70 Β' Αθήνας, Καθηγήτρια – Σύμβουλος του ΕΑΠ, ΜΑ Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, PhD Εκπαιδευτική Διοίκηση

Γιούλη Χρήστου, Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (ΠΕ70.50), MSc Ειδική Εκπαίδευση

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Παπαϊωάννου

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΕΚΔΟΣΗΣ
ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σίνος Γκιώκας, Φυσικός
Τέτη Παλαιοθοδώρου, Φιλολόγος

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ
ΜΑΚΕΤΑ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Κατερίνα Βερούτσου
Μαρία Παπαδάκη, Γραφικές τέχνες
Μαρία Παπαδάκη, Γραφικές τέχνες
Μαρία Παπαδάκη, Γραφικές τέχνες

**ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ**
ΣΥΛΛΗΨΗ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΨΗΦΙΑΚΩΝ
ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

Συγγραφική ομάδα

Χρήστος Γκίκας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

4η ΕΝΟΤΗΤΑ

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

A. Νότια Ευρώπη.....	7
B. Δυτική Ευρώπη	15
Γ. Βόρεια Ευρώπη.....	23
Δ. Επαναληπτική ενότητα.....	31

5η ΕΝΟΤΗΤΑ

ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

A. Τεχνητή νοημοσύνη.....	40
B. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης.....	48
Γ. Διαδίκτυο και παραπληροφόρηση.....	56
Δ. Επαναληπτική ενότητα.....	64

6η ΕΝΟΤΗΤΑ

ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΚΑΙ ΓΙΟΡΤΕΣ

A. Η επέτειος της 25ης Μαρτίου του 1821.....	72
B. Η γιορτή του Πάσχα.....	77
Γ. Η επέτειος της προσάρτησης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα το 1948	82
Δ. Καλοκαίρι.....	87
Γλωσσάριο.....	93

- Α. Νότια Ευρώπη
- Β. Δυτική Ευρώπη
- Γ. Βόρεια Ευρώπη
- Δ. Επαναληπτική ενότητα

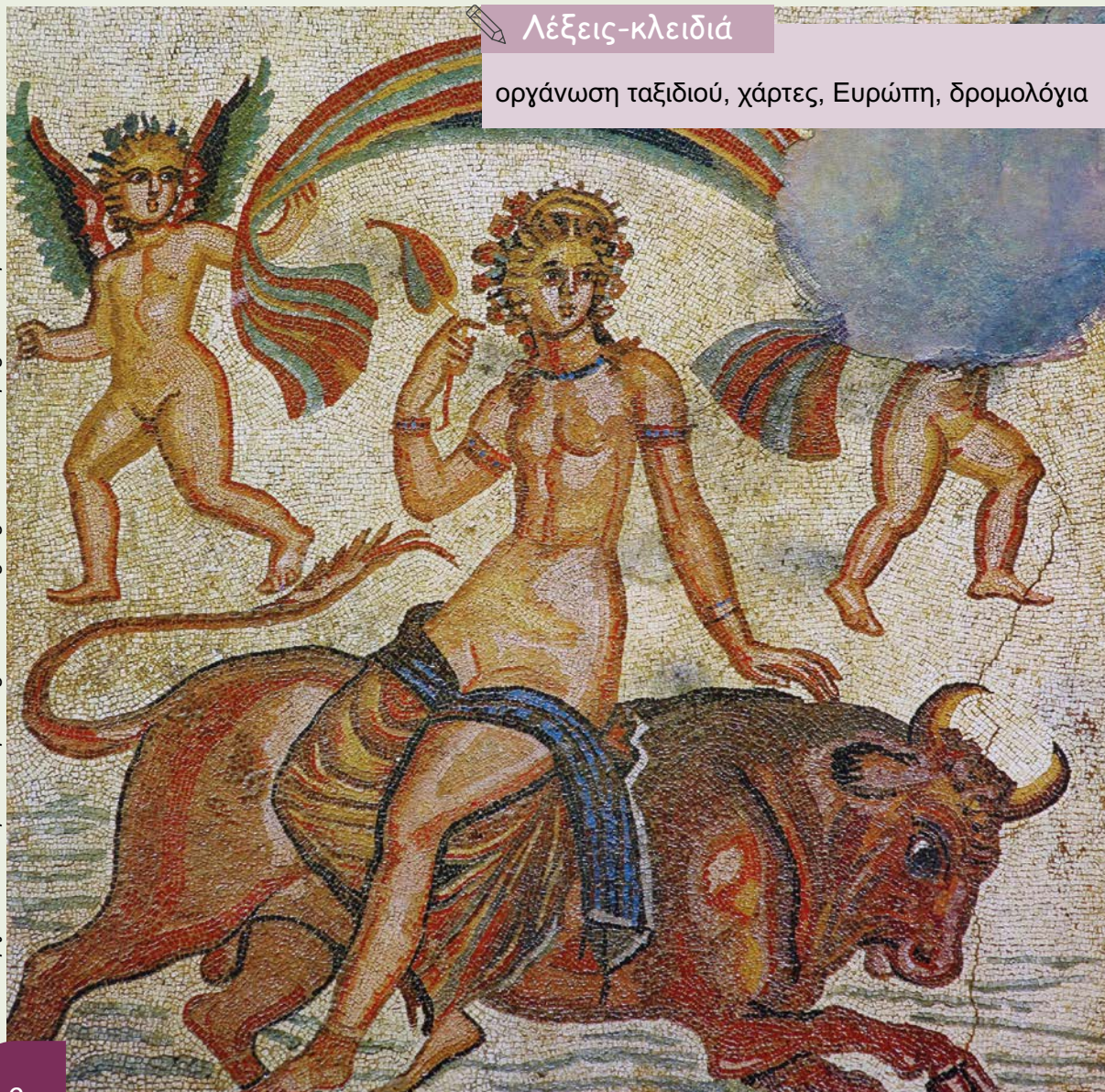
Σε αυτή την ενότητα
θα μάθεις:

- Να βρίσκεις πληροφορίες και να οργανώνεις ένα ταξίδι.
- Να διαβάζεις έναν χάρτη.
- Να γράφεις επιχειρήματα και να αιτιολογείς την άποψή σου.
- Να γράφεις ένα ηλεκτρονικό μήνυμα.

Ψηφιδωτό από την «οικία της Ευρώπης
στη Σπάρτη» (300 μ.Χ.)

Λέξεις-κλειδιά

οργάνωση ταξιδιού, χάρτες, Ευρώπη, δρομολόγια

▶▶▶ Α. Νότια Ευρώπη

1

Παρατήρησε τον χάρτη και πες σε ποιες περιοχές χωρίζεται η Ευρώπη.

2

Γράψε ποιες χώρες ανήκουν στη Νότια Ευρώπη. Αν χρειαστεί, συμβουλέψου τον χάρτη σου.

.....

.....

.....

.....

3

Γράψτε τις ευρωπαϊκές χώρες τις οποίες πιθανώς να έχετε επισκεφτεί. Αναφέρετε σε ποια περιοχή της Ευρώπης ανήκουν.

.....

.....

.....

.....

.....

Ο μύθος της Ευρώπης

Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, ο Φοίνικας παντρεύτηκε την Τηλέφασσα και γέννησε τέσσερα παιδιά: τρεις γιους, τον Κάδμο, τον Φοίνικα και τον Κίλικα, και μία θυγατέρα, την Ευρώπη. Η Ευρώπη, καθώς μεγάλωσε, έγινε τόσο όμορφη που ακόμη και η θεά Αφροδίτη τη ζήλευε. Ακόμα και ο Δίας την ερωτεύτηκε και βάλθηκε να την αποκτήσει.

Η **Ευρώπη** ξύπνησε ταραγμένη από τ' όνειρο και με χτυποκάρδι κάθισε πολλή ώρα σιωπηλή. [...] Όταν συνήλθε από την ταραχή, σηκώθηκε και προσκάλεσε τις φίλες της, συνομήλικες και αρχοντοπούλες όλες, συντρόφισσές της στον χορό και στα παιχνίδια, να πάνε να παίξουν σ' ένα ολάνθιστο λιβάδι στην ακρογιαλιά και να μαζέψουν όμορφα λουλούδια. Τρέξανε γρήγορα εκείνες κρατώντας η καθεμιά ένα καλάθι για άνθη και τράβηξαν για το παραθαλάσσιο λιβάδι, όπου μαζεύονταν συχνά, για να χαρούν τα λουλούδια και το βούισμα των κυμάτων. Η Ευρώπη κρατούσε ένα χρυσό πανέρι, θαύμα, έργο λαμπρό του Ήφαιστου, που το είχε χαρίσει ο θεός στη γιαγιά της, τη Λιβύη, κι εκείνη το έδωσε στην Τηλέφασσα και η Τηλέφασσα το χάρισε στην κόρη της Ευρώπη.

Πήγαν λοιπόν όλες μαζί στα ολάνθιστα λιβάδια. Εκεί τα κορίτσια κολύμπησαν στο δροσερό νερό και μετά άρχισαν τα τρεχαλητά πάνω στη χλόη και μάζευαν όμορφα ανοιξιάτικα αγριολούλουδα, που τα έριχναν στα καλάμνια καλάθια τους, τα στολισμένα με πολύχρωμες κορδέλες κι άνθη. Μυρωδάτα ζουμπούλια, άσπρα σαν το χιόνι, μενεξεδιές βιολέτες, κόκκινους σαν το αίμα κρόκους, νάρκισσους στο χρώμα του ήλιου, και στη μέση η πριγκίπισσα Ευρώπη διάλεγε με προσοχή μόνο ευωδιαστά τριαντάφυλλα, κατακόκκινα σαν τη φωτιά, που τα έβαζε στο χρυσό καλάθι της, και άστραφτε σαν τη θεά Αφροδίτη από την ομορφιά της μέσα στα λουλούδια.

Όταν την αντίκρισε ο γιος του Κρόνου, ο Δίας, την ερωτεύτηκε τρελά. Τα βέλη του έρωτα, που

δαμάζου ανθρώπους και θεούς, πλήγωσαν την καρδιά του. Και, για να ξεφύγει από την οργή της Ήρας της ζηλιάρας, άλλαξε τη θεϊκή μορφή του και μεταμορφώθηκε σε ταύρο. Όχι σαν τους ταύρους που μπορεί να βρει κανείς σε ένα συνηθισμένο κτήμα ή σε κάποιο λιβάδι της γης. Ήταν ένας ταύρος με απίστευτη ομορφιά, με τρίχωμα χιονάτο, κέρατα γυαλιστερά, με μια βούλα σαν ασήμι καταμεσής στο κούτελο και με μάτια που έλαμπαν από έρωτα. Ξεπρόβαλε ουρανοκατέβητος ανάμεσά τους και ήταν τόσο ήμερος! Άφηνε τα κορίτσια να τον χαϊδολογούν και να του κρεμάνε γιρλάντες από λουλούδια στον λαιμό και στα κέρατα, ενώ εκείνος μουγκάνιζε χαρούμενα. [...]

Αρπαγή της Ευρώπης, Noel-Nicolas Coypre, 1727

Museum of Art.Gallerix.ru

© commons.wikimedia.org

Τα κορίτσια ενθουσιάστηκαν και έτρεξαν ν' αγγίξουν το υπέροχο αυτό ζώο και πιο πολύ απ' όλες η Ευρώπη. [...] Εκείνη γοητευμένη χάιδεψε απαλά απαλά τον ταύρο και τον φίλησε στο μέτωπο. Έβγαλε κείνος ένα ήμερο μουγκανητό, στάθηκε γονατιστός μπροστά στην κόρη, γύρισε τον σβέρκο του, την κοίταξε και οι ματιές του της έδειξαν την πλάτη του. Εκείνη τότε μίλησε στις κοπελιές και είπε: «Ελάτε, φίλες μου, να παίξουμε μ' αυτό το όμορφο ζώο, που είναι τόσο ήμερο κι ευγενικό. Ελάτε ν' ανεβούμε στην πλάτη του, που θα τη στρώσει κι όλες μας θα μας δεχτεί επάνω στο κορμί του». Και πρώτη πρώτη ανέβηκε στη ράχη του, για να την πάει βόλτα. Μα ξαφνικά δίνει έναν πήδο ο ταύρος και άρχισε να μουγκανίζει ακόμα πιο χαρούμενα και να περπατάει ήσυχα τριγύρω με το κορίτσι στη ράχη του, μέχρι που έφτασε στην ακροθαλασσιά. Στάθηκε εκεί για μια στιγμή και ξαφνικά πήδηξε κατά μπρος κι άρχισε να τρέχει πάνω στη θάλασσα προς το πέλαγος. Η Ευρώπη τρομοκρατημένη άρχισε να φωνάζει δυνατά προς τις φίλες της, ν' απλώνει τα χέρια και να τις παρακαλεί να τη σώσουν. Οι φίλες της την άκουσαν κι έτρεξαν στην ακτή, μα δεν μπορούσαν πια να κάνουν τίποτα για να τη γλιτώσουν.

Ο ταύρος απομακρυνόταν από την ακτή βαδίζοντας με τις οπλές του πάνω στα κύματα σαν δελφίνι. Η θάλασσα γαλήνεψε, τα δελφίνια πηδούσαν γύρω από τον θεϊκό ταύρο, οι Νηρηίδες χόρευαν, οι **Τρίτωνες** φυσούσαν μέσα σε μεγάλες κοχύλες και μαζεμένοι γύρω του τραγούδι γάμου λέγανε. [...] Η Ευρώπη είδε με τρόπο πως η ακτή ήταν πια πολύ μακριά και έβαλε τα κλάματα.

«Καλέ κι ευγενικό μου ταύρε, πού με πας, ποιος είσαι;» ψέλλισε ανάμεσα στα δάκρυά της. «Δεν είσαι ζώο σαν τα άλλα, είμαι σίγουρη». Ο ταύρος τότε της απάντησε ευγενικά με ανδρική φωνή: «Ο Δίας ο ίδιος είμαι εγώ, κι ας έχω αυτή την όψη. Ο έρωτάς σου μ' έσπρωξε με τη μορφή του ταύρου να κάμω τόσο δρόμο στη θάλασσα. Και θα σε πάω στην Κρήτη, όπου θα ζήσεις ευτυχισμένη και δοξασμένων γιων μητέρα θα σε κάμω, που βασιλιάδες θα γίνουν με σκήπτρο αυτοί στον κόσμο. Κι ακόμα περισσότερο, η ήπειρος στην οποία ανήκει η Κρήτη θα πάρει τ' όνομά σου».

Οι **Τρίτωνες** ήταν πλάσματα της θάλασσας, ιχθυοκένταυροι, με ανδρικό κορμί και ουρά ψαριού αντί για πόδια.

Αλέξης Τότσικας

<https://argolikivivliothiki.gr/2018/02/27/the-abduction-of-europa/>

4

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποια ήταν η Ευρώπη;
- β) Πώς την ξεγέλασε ο Δίας να τον ακολουθήσει;
- γ) Σε ποιο νησί κατέληξε η Ευρώπη μαζί με τον Δία;

5

Διάβασε την κάθε παράγραφο, υπογράμμισε τις βασικές πληροφορίες και γράψε έναν τίτλο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6

Κύκλωσε τη σωστή απάντηση σύμφωνα με το κείμενο.

- Τι έκανε η Ευρώπη με τις φίλες της στην ακρογιαλιά;
  - α) Μάζεψε ευωδιαστά τριαντάφυλλα και κολυμπούσε.
  - β) Έτρεξε στη χλόη, μάζεψε λουλούδια και κολύμπησε.
  - γ) Έφαχνε μυρωδάτα λουλούδια, όπως ζουμπούλια και βιολέτες.
- Ο Δίας μετέφερε την Ευρώπη στην Κρήτη με σκοπό
  - α) να την προστατέψει από τη ζηλιάρα Ήρα.
  - β) να την κρύψει από τους γονείς της και να ζήσει τον έρωτά του μαζί της.
  - γ) να κάνει ο ίδιος παιδιά μαζί της που θα γίνουν βασιλιάδες και προς τιμήν της η ήπειρος που θα ζει θα πάρει το όνομά της.

7

Τι όνειρο πιστεύεις ότι είδε η Ευρώπη εκείνο το πρωινό και ταραχτηκε;

.....

.....

.....

.....

.....

8

Πώς περιγράφεται ο ταύρος στο κείμενο;

.....

.....

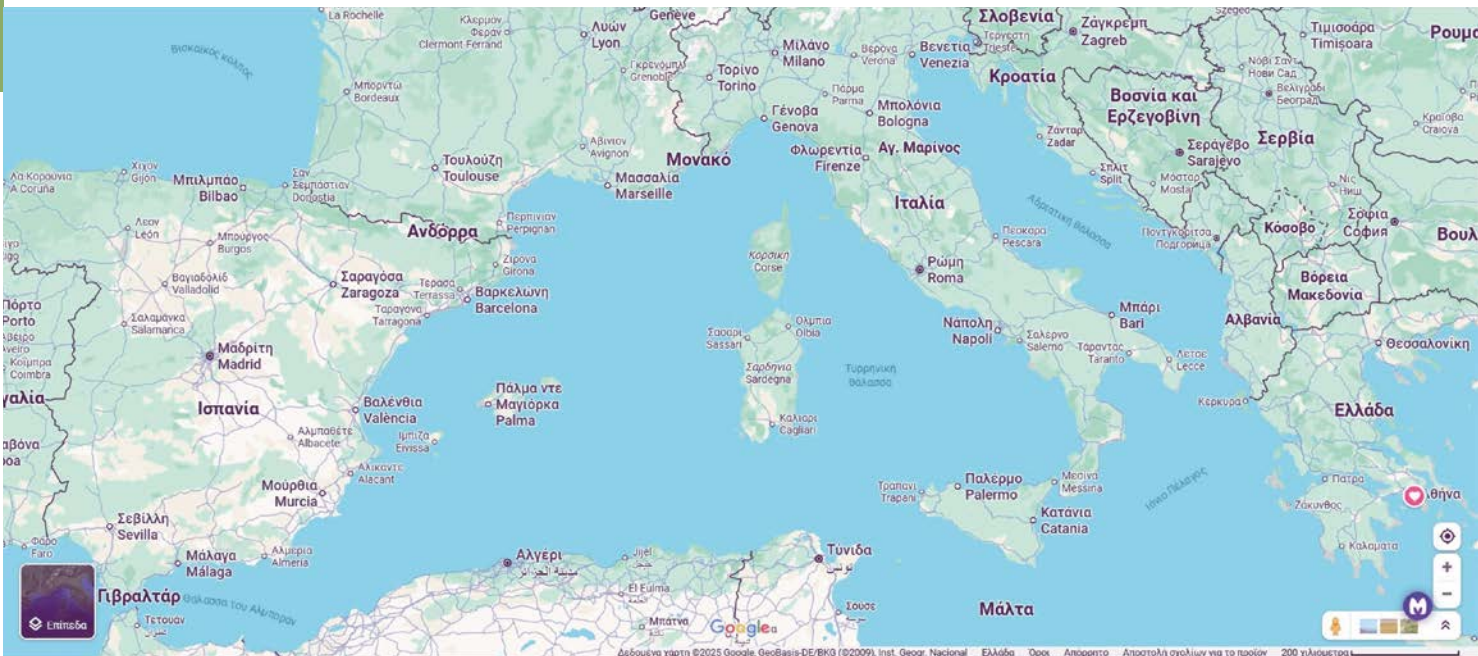
.....

.....

.....

.....

Ταξιδεύοντας στη Νότια Ευρώπη Ελλάδα - Ισπανία... οδικώς!

1η μέρα: ΠΑΤΡΑ - ΑΝΚΟΝΑ

2η μέρα: ΑΝΚΟΝΑ - ΓΕΝΟΒΑ

3η μέρα: ΓΕΝΟΒΑ - ΑΝΔΟΡΑ

4η μέρα: ΑΝΔΟΡΑ - ΣΑΡΑΓΟΣΑ - ΜΑΔΡΙΤΗ

5η μέρα: ΜΑΔΡΙΤΗ - ΒΑΛΕΝΘΙΑ - ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ

6η μέρα: ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ - ΝΙΚΑΙΑ

7η μέρα: ΝΙΚΑΙΑ - ΜΠΟΛΟΝΙΑ

8η μέρα: ΜΠΟΛΟΝΙΑ - ΑΝΚΟΝΑ - ΠΑΤΡΑ

9

Σάρωσε πάνω σε κάθε διαδρομή για να μάθεις περισσότερα για το ταξίδι.

10

Σχεδιάσε με την ομάδα σου στον χάρτη την προτεινόμενη διαδρομή για ένα ταξίδι Ελλάδα - Ισπανία.

11

Χωριστείτε σε ομάδες και καταγράψτε τα κυριότερα αξιοθέατα της Νότιας Ευρώπης που θα συναντούσατε εάν ακολουθούσατε την παραπάνω διαδρομή.

Αγκόνα: .....

.....

Γένοβα: .....

.....

Ανδόρα: .....

.....

Σαραγόσα: .....

.....

Μαδρίτη: .....

.....

Βαλένθια: .....

.....

Βαρκελώνη: .....

.....

Νίκαια: .....

.....

Μπολόνια: .....

.....

12

Επίλεξε με την ομάδα σου έναν προορισμό της Νότιας Ευρώπης, οργανώστε ένα ταξίδι και παρουσιάστε το στους συμμαθητές και στις συμμαθήτριάς σας.

Θα ταξιδέψεις
μόνος ή μόνη σου,
με την οικογένειά
σου ή με παρέα;

Πόσα χρήματα
μπορείς να
διαθέσεις για
αυτό το ταξίδι;

Ποια αξιοθέατα
θα επισκεφθείς
(ωράριο
λειτουργίας, κόστος
επισκέψεων);

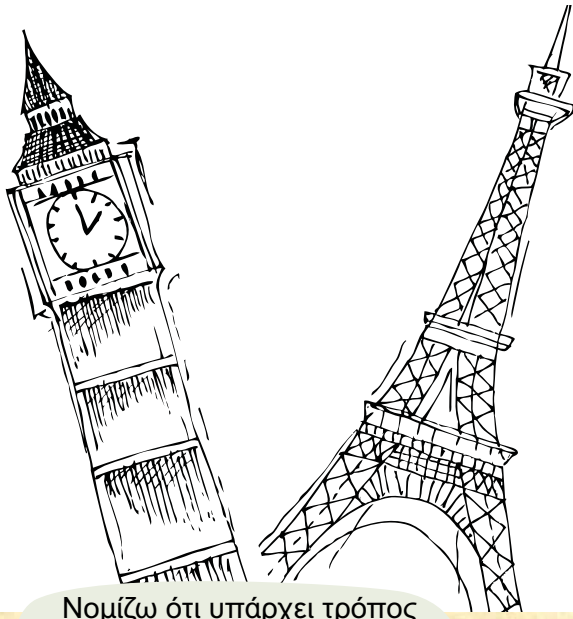
Πώς θα φτάσεις
στον προορισμό
σου (γρήγορο,
ασφαλές, αξιόπιστο,
οικονομικό);

Πώς θα κινηθείς
στην πόλη που θα
επισκεφθείς (μέσα
μεταφοράς, χάρτης);

Πού θα μείνεις;

Πόσες ημέρες
θα διαρκέσει
το ταξίδι σου;

Β. Δυτική Ευρώπη

Νομίζω ότι υπάρχει τρόπος να επισκεφτούμε και τις δύο πόλεις σε ένα ταξίδι!

Λονδίνο ή Παρίσι τελικά; Νομίζω ότι το Λονδίνο είναι καλή επιλογή. Έχει τόσα πράγματα να κάνουμε!

Λονδίνο

Παρίσι

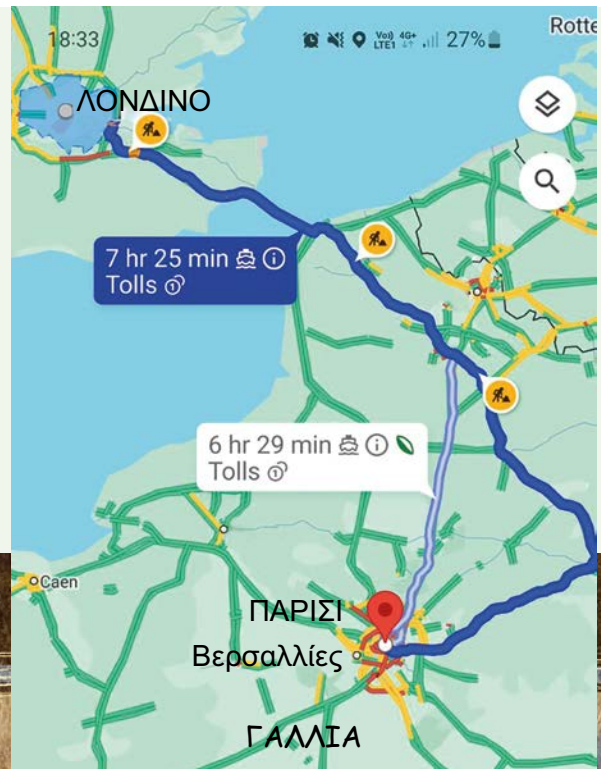
© www.shutterstock.com

1

Παρατήρησε τις εικόνες και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποια αξιοθέατα από τις δύο πόλεις θέλουν να δουν τα παιδιά;
- β) Πώς πιστεύεις ότι μπορούν να φτάσουν από το Λονδίνο στο Παρίσι;

Η σήραγγα της Μάγχης

Οι σύγχρονες σήραγγες κατασκευάζονται με μηχανήματα **διάνοιξης**. Αυτά τα μηχανήματα είναι πολύ μακριά, έχουν πολλές σειρές περιστρεφόμενων δοντιών και σκάβουν 10 μέτρα γης κάθε μέρα. Οι ιμάντες μεταφοράς απομακρύνουν τα **στείρα προϊόντα** της εξόρυξης και, καθώς το μηχάνημα φτάνει όλο και πιο μακριά, τοποθετούνται δακτύλιοι στα φρεσκοσκαμμένα τοιχώματα για να τα ενισχύσουν.

Οι Γάλλοι αποκαλούσαν τα μηχανήματα διάνοιξης που χρησιμοποιούσαν Μπριζίτ, Κατρίν, Γιουρόππα, Πασκαλίν, Σεβερίν και Βιρζινί.

Όταν ολοκληρώθηκε η κατασκευή της **σήραγγας**, αυτά τα μηχανήματα αποσυρναμολογήθηκαν και τοποθετήθηκαν σε μουσεία. Τα αντίστοιχα μηχανήματα των Βρετανών δεν είχαν ονόματα, ενώ δύο από αυτά, μετά την κατασκευή της σήραγγας, θάφτηκαν μέσα στο χώμα – βρίσκονται εκεί ακόμα και σήμερα!

Οι κατασκευαστές της σήραγγας μετακινούνταν μέσα στη γη χρησιμοποιώντας γυροθεοδόλιθους – όργανα που χρησιμοποιούν γυροσκοπικές πυξίδες για να βρίσκουν τον Βορρά.

Την περίοδο της κατασκευής της σήραγγας βρέθηκαν στον βυθό της θάλασσας μεγάλα απολιθώματα, κάποια από αυτά ηλικίας 93 ετών.

Σαμ Σέτζμαν, *Απίθανα ταξίδια*, εκδόσεις Μίνωας, 2023

Οι Γάλλοι και οι Άγγλοι έσκαβαν την ίδια περίοδο τις σήραγγές τους και όταν συναντήθηκαν στη μέση, οι δύο ομάδες χαιρετήθηκαν με θερμές χειραψίες. Η καθεμία είχε σκάψει 14 χιλιόμετρα και οι δύο σήραγγες απείχαν μόλις μερικά εκατοστά η μία από την άλλη.

Στείρα προϊόντα θεωρούνται αυτά που δεν είναι χρήσιμα.

Το Γιούροσταρ συνδέει το Λονδίνο με πόλεις της Γαλλίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας, και από εκεί άλλα τρένα επικοινωνούν με όλη σχεδόν την Ευρώπη.

Τα Γιούροσταρ φτάνουν σε μήκος τα 400 μέτρα. Οι τεχνικοί που τα ελέγχουν χρησιμοποιούν ποδήλατα για να πηγαίνουν από τη μια άκρη στην άλλη.

Κάθε μέρα περνούν τη σήραγγα περισσότερα από 500 τρένα: επιβατηγά τρένα, εμπορικές αμαξοστοιχίες και συρμοί που μεταφέρουν αυτοκίνητα.

Η κατασκευή της σήραγγας ξεκίνησε το 1987 και ολοκληρώθηκε το 1994. Επρόκειτο για το μεγαλύτερο και ακριβότερο μηχανολογικό έργο μέχρι τότε. Στην πραγματικότητα οι σήραγγες είναι τρεις: δύο σιδηροδρομικές και μία μικρότερη, που λειτουργεί ως σήραγγα υπηρεσίας.

2

Διάβασε τις πληροφορίες για τη σήραγγα της Μάγχης και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιες χώρες ενώνει η σήραγγα της Μάγχης;
β) Πόσα χρόνια διήρκησε η κατασκευή της σήραγγας και πόσα χιλιόμετρα καλύπτει;

3

Σάρωσε για να δεις πώς μπορείς να αναπτύξεις ένα επιχείρημα.

4

Επίλεξε εάν οι προτάσεις είναι σωστές (**Σ**) ή λάθος (**Λ**) και δικαιολόγησε την απάντησή σου.

	Σ	Λ
Καθημερινά περνούν από τη σήραγγα μόνο εμπορικές αμαξοστοιχίες.		
.....		
.....		

	Σ	Λ
Την περίοδο της κατασκευής της σήραγγας βρέθηκαν στον βυθό απολιθώματα.		
.....		
.....		

	Σ	Λ
Η σήραγγα της Μάγχης συνδέει την Αγγλία με τη Γαλλία.		
.....		
.....		

	Σ	Λ
Η κατασκευή της σήραγγας απαίτησε μεγάλο οικονομικό και τεχνικό προγραμματισμό.		
.....		
.....		

5

Γράψε πώς κατασκευάζονται οι σύγχρονες σήραγγες.

.....

.....

.....

© www.shutterstock.com

6

Γράψε τι απέγιναν τα μηχανήματα κατασκευής της σήραγγας.

.....

.....

.....

.....

Λονδίνο - Παρίσι Τρένο

Χωρίς επιστροφή | Ταξίδι μετ' επιστροφής

στις Λονδίνο ↔ Παρίσι

Αναζήτηση Τρένων

Φεβρουάριος 2024

13 αποτελέσματα ταξινομημένα κατά Όρα αναχώρησης | Χρόνος ταξιδιού | Τιμή

Ημερομηνία	Ωρα αναχώρησης	Κατεύθυνση	Κατάσταση	Τιμή
27 Φεβρουαρίου	06:01	St. Pancras Int → Nord	eurostar Τρένο #9080 Eurostar	από €296 1 passenger - €296
27 Φεβρουαρίου	07:01	St. Pancras Int → Nord	eurostar Τρένο #9004 Eurostar	από €296 1 passenger - €296
27 Φεβρουαρίου	08:01	St. Pancras Int → Nord	eurostar Τρένο #9008 Eurostar	από €296 1 passenger - €296
27 Φεβρουαρίου	09:31	St. Pancras Int → Nord	eurostar Τρένο #9014 Eurostar	από €296 1 passenger - €296

© <https://rail.ninja/el>

Ταξιδεύοντας στη Δυτική Ευρώπη Λονδίνο - Παρίσι... με τρένο!

Βικτώρια Αποστολοπούλου

Μεταξύ των κορυφαίων επιλογών για να ταξιδέψετε από Λονδίνο προς Παρίσι είναι να πάρετε ένα γρήγορο και σύγχρονο τρένο. Όλα τα τρένα υψηλής ταχύτητας που εκτελούν δρομολόγια μεταξύ των πόλεων σχεδιάστηκαν για να προσφέρουν στους επιβάτες όλα όσα μπορεί να χρειάζονται για ένα ευχάριστο ταξίδι, συμπεριλαμβανομένων πολλών ταξιδιωτικών θέσεων για να επιλέξουν, γρήγορους χρόνους ταξιδιού (το ταξίδι διαρκεί περίπου 2 ώρες) και ένα εκτεταμένο χρονοδιάγραμμα με έως και 13 αναχωρήσεις ημερησίως. Φανταστικές παροχές επί του τρένου είναι επίσης στη διάθεσή σας κατά τη διάρκεια της διαδρομής. Τα τρένα από Λονδίνο προς Παρίσι διαθέτουν ελαφριά και ευρύχωρα βαγόνια, εξοπλισμένα με άνετα καθίσματα, και προσφέρουν άφθονο χώρο για τα πόδια και γενναιόδωρο χώρο για τις αποσκευές. Τα μεγάλα πανοραμικά παράθυρα είναι ιδανικά για να θαυμάζετε τη μοναδική θέα κατά τη διάρκεια της διαδρομής. Ένας άλλος λόγος για να επιλέξετε μια διαδρομή με τρένο από Λονδίνο προς Παρίσι είναι ότι οι σιδηροδρομικοί σταθμοί βρίσκονται κοντά στα κέντρα των πόλεων και είναι εύκολα προσβάσιμοι με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, καθιστώντας πολύ εύκολη τη μετακίνησή σας.

<https://rail.ninja/el>

7

Η παρέα των παιδιών αποφάσισε να ταξιδέψει στο Λονδίνο και από εκεί, με το τρένο Γιούροσταρ, για το Παρίσι. Επίλεξε εάν οι προτάσεις είναι σωστές (Σ) ή λάθος (Λ) και δικαιολόγησε την απάντησή σου.

	Σ	Λ
Τα δρομολόγια της αμαξοστοιχίας Γιούροσταρ είναι μόνο πρωινά.		
.....		
.....		

▶▶▶▶ Γ. Βόρεια Ευρώπη

Η Νορβηγία, η Σουηδία και η Δανία είναι γνωστές ως σκανδιναβικές χώρες, ενώ η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία αποκαλούνται βαλτικές χώρες. Αυτά τα έξι κράτη μαζί με τη Φινλανδία και την Ισλανδία είναι τα βορειότερα της Ευρώπης. Κατά τον μακρύ και ψυχρό χειμώνα ο ήλιος ανατέλλει για λίγες μόνο ώρες κάθε μέρα. Οι περισσότεροι Σκανδιναβοί ζουν στις πόλεις στα νότια και κατά μήκος των ακτών. Παντού στη Σκανδιναβία υπάρχουν δάση, τα δέντρα των οποίων χρησιμοποιούνται για την κατασκευή επίπλων και χαρτιού. Σιδηρομέταλλευμα χρησιμοποιείται στην παραγωγή χάλυβα και το νερό των ποταμών και των λιμνών για την παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας σε σταθμούς παραγωγής. Στα παράκτια νερά της Βόρειας Ευρώπης τα ψάρια αφθονούν και όλες αυτές οι χώρες έχουν αναπτυγμένη αλιευτική βιομηχανία.

Οι Εσθονοί, οι Λετονοί και οι Λιθουανοί ζουν στις ανατολικές ακτές της Βαλτικής εδώ και χιλιετίες, και μάλιστα στις περιοχές που λίγο ή πολύ αντιστοιχούν στα σύγχρονα σύνορα των κρατών τους.

*Σχολικός Ατλαντας Ευρώπης
και Ηπείρων, Σαββάλας, 2009*

© www.shutterstock.com

© www.shutterstock.com

© commons.wikimedia.org

1

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιες είναι οι βορειότερες χώρες της Ευρώπης;
- β) Τι αφθονεί στις σκανδιναβικές χώρες;

2

Γράψε ποιες είναι οι χώρες της Βαλτικής.

.....

.....

Νορβηγία: Νέες πλημμύρες και εκκενώσεις 4.000 έφυγαν από τα σπίτια τους

Η Νορβηγία βρίσκεται σήμερα αντιμέτωπη με νέες πλημμύρες και εκκενώσεις, καθώς ποταμοί υπερχείλισαν, με τη στάθμη τους να υπερβαίνει το υψηλότερο σημείο εδώ και δεκαετίες, λόγω της σφοδρής βροχόπτωσης στις αρχές της εβδομάδας.

Περισσότεροι από 4.000 άνθρωποι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους στη νότια Νορβηγία, σύμφωνα με τις τοπικές αρχές. Σχεδόν οι μισοί από αυτούς κατοικούσαν στο Χένεφος, που βρίσκεται περίπου 40 χιλιόμετρα βορειοδυτικά του Όσλο.

Ισχυροί άνεμοι, καταρρακτώδεις βροχές και κατολισθήσεις έπληξαν τη χώρα στις αρχές της εβδομάδας, με αποτέλεσμα να διακοπεί η ηλεκτροδότηση σε πολλές περιοχές και να παραλύσουν οι δημόσιες συγκοινωνίες. Χθες, Τετάρτη, ένα φράγμα υδροηλεκτρικού σταθμού κατέρρευσε σε έναν ποταμό, ενώ τη Δευτέρα ένα τρένο εκτροχιάστηκε στη γειτονική Σουηδία, όταν τα νερά της πλημμύρας παρέσυραν ένα ανάχωμα.

Πολλοί δρόμοι παρέμειναν κλειστοί και τα δρομολόγια των τρένων ακυρώθηκαν σε μεγάλο μέρος της νότιας Νορβηγίας σήμερα. Οι αρχές προειδοποίησαν ότι, μολονότι η βροχή σταμάτησε, δεν αποκλείεται να σημειωθούν νέες πλημμύρες, επειδή τα νερά κυλούν προς τις **παράκτιες** περιοχές, σε χαμηλότερο υψόμετρο. «Οι πλημμύρες πιθανότατα θα αποτελέσουν πρόβλημα για δυο-τρεις ημέρες ακόμη», είπε η Ίνγκβιλντ Βίλα, **μετεωρολόγος** στο Νορβηγικό Μετεωρολογικό Ινστιτούτο (NMI).

Σε αντίθεση με τις περισσότερες κακοκαιρίες που **πλήττουν** τη Νορβηγία, προερχόμενες από τα δυτικά,

«Παράκτιες» περιοχές
είναι αυτές που
βρίσκονται:

- α) κοντά στις ακτές της θάλασσας.
- β) μακριά από τις ακτές της θάλασσας.

© www.claimsjournal.com

αυτή έφτασε από τα ανατολικά, όταν δύο χαμηλά βαρομετρικά συνδυάστηκαν μεταξύ τους και η έντασή τους ενισχύθηκε καθώς πλησίαζαν στη Σκανδιναβία, εξήγησε το NMI. Σύμφωνα με το ινστιτούτο, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι βροχοπτώσεις έχουν αυξηθεί κατά περίπου 18% τον τελευταίο αιώνα και η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφεται τα τελευταία 30-40 χρόνια.

Η Γιάννα Σίλμαν, διευθύντρια ερευνών στο Κέντρο Διεθνούς Κλιματικής Έρευνας του Όσλο, είπε ότι τα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι καταρακτώδεις βροχές αυτής της εβδομάδας, θα γίνονται συχνότερα όσο αυξάνεται η θερμοκρασία του πλανήτη. «Η υπερθέρμανση του πλανήτη ζεσταίνει την ατμόσφαιρα και η θερμότερη ατμόσφαιρα μπορεί να μετακινήσει περισσότερο νερό και γι' αυτό υπάρχει αυτή η ισχυρή σχέση μεταξύ θερμότερου κλίματος και περισσότερων βροχοπτώσεων», δήλωσε η Σίλμαν, που συμμετέχει στη σύνταξη εκθέσεων της ομάδας των ειδικών του ΟΗΕ για το κλίμα.

Εφημερίδα *Το Βήμα*, 10.08.2023

3

Διάβασε το άρθρο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Τι παρουσιάζει το άρθρο της εφημερίδας;
- β) Ποια διαφορά είχε η κακοκαιρία που περιγράφεται στο άρθρο από άλλες κακοκαιρίες που συνήθως πλήττουν τη χώρα;
- γ) Τι σημαίνει το αρκτικόλεξο NMI; Υπάρχει αντίστοιχη υπηρεσία στην Ελλάδα;

7

Για ποιον λόγο πιστεύεις ότι οι Σκανδιναβοί περνούν πολύ χρόνο έξω από τα σπίτια τους καλοκαιρινούς μήνες;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Κάνε τον γύρο της Βαλτικής στη διαδρομή EuroVelo 10

Μη σε ξεγελά η αδιάφορη ονομασία της· η EuroVelo 10 είναι μια απίστευτη **ποδηλατική** διαδρομή.

Ακολουθώντας το κομμάτι από το Γκντανσκ μέχρι το Κλαϊπέντα κάνεις έναν πλήρη σχεδόν κύκλο γύρω από τη μεγαλειώδη Βαλτική Θάλασσα, διασχίζοντας οκτώ χώρες στη βόρεια άκρη της Ευρώπης.

Κάποιοι κάνουν προσηλωμένοι και τα 8.700 χιλιόμετρα, ιδροκοπώντας μέσα στα ποδηλατικά τους ρούχα. Άλλοι έρχονται εδώ τον χειμώνα, με βασικό σκοπό να περάσουν πάνω από τις παγωμένες λίμνες και τα ποτάμια. Οι περισσότεροι, πάντως, έρχονται τους καλοκαιρινούς μήνες και κάνουν πετάλι σε χαλαρό τέμπο.

Μεγάλο μέρος της διαδρομής περνά μέσα από τοπία με άγρια, παρθένα ομορφιά: σιωπηλά δάση όπου ζουν **άλκες** και αγριόχοιροι και λύγκες· απότομοι γκρεμοί και αμμώδεις παραλίες· βαθυγάλαζα νερά διάσπαρτα με χιλιάδες νησάκια.

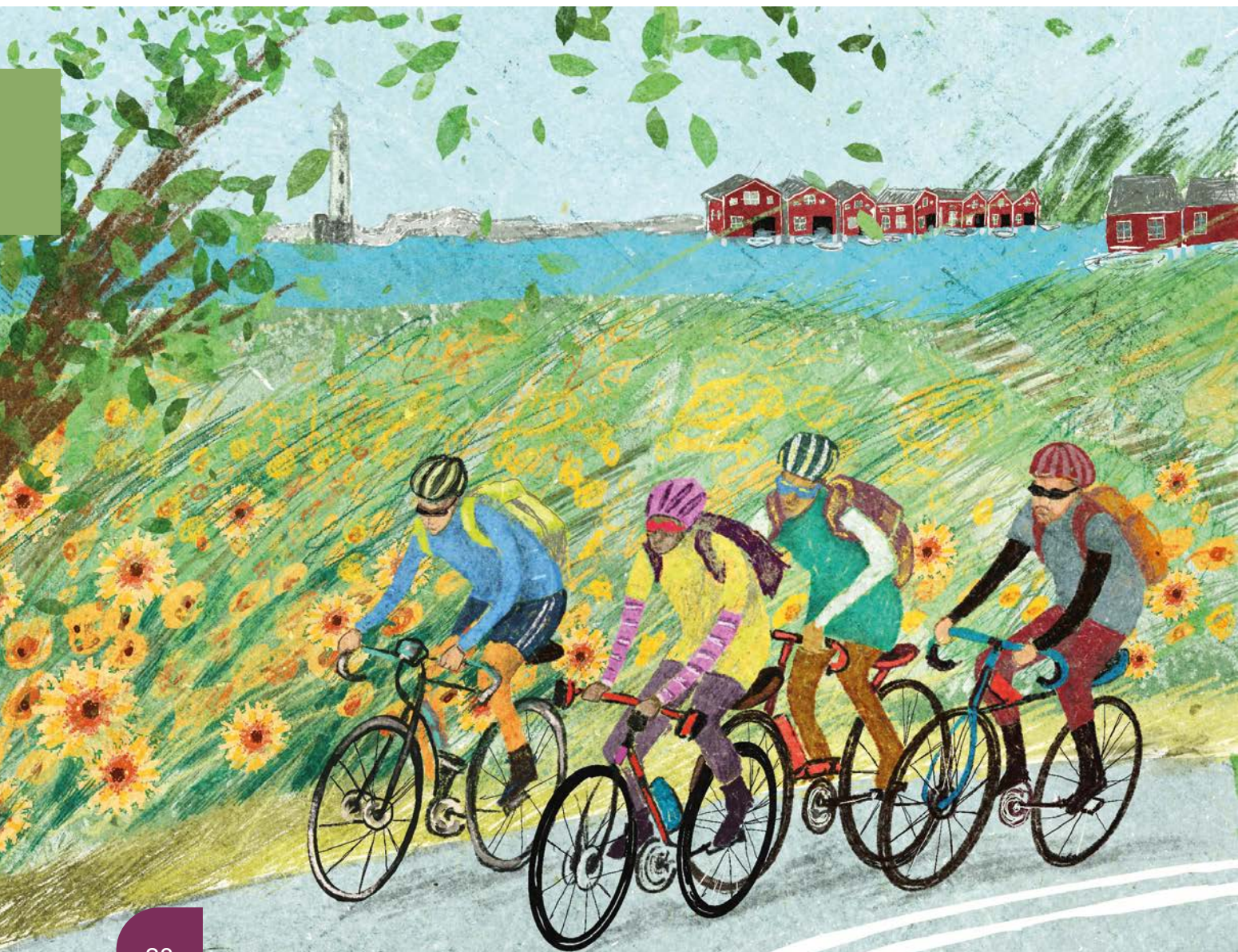
© www.shutterstock.com

Η **άλκη** είναι μεγαλόσωμο μηρυκαστικό που συγγενεύει με το ελάφι και ζει στις βόρειες χώρες.

Μπορεί να ποδηλατείς για ώρες δίχως να συναντάς ψυχή. Και ξαφνικά, να κάποια σημάδια ανθρώπινης δραστηριότητας. Ένας μοναχικός φάρος ξεπετάγεται πάνω από τα καλαμπόκια που κυματίζουν απαλά στον άνεμο. Τα ηλιοτρόπια σε ένα αγρό λάμπουν χρυσοκίτρινα κάτω από τις ηλιαχτίδες, λίγο πριν από τη συγκομιδή. Ένα μικροσκοπικό φαροχώρι με ξύλινα καλυβόσπιτα αγκαλιάζει ένα λιμανάκι.

Οι ντόπιοι κινούνται και αυτοί με ποδήλατο στη διαδρομή. Έχουν στα καλάθια τους τα ψώνια

Ποδηλατική διαδρομή της Βαλτικής Θάλασσας

- Βοθνιακός κόλπος
- Φιλανδικός κόλπος
- Κόλπος της Ρίγας και ακτή Κούρλαντ
- Χερσόνησος του Κουρόνιαν και κόλπος του Ντανσκ
- Νότια ακτή
- Δανικά στενά
- Σουηδική ακτή

© <https://en.eurovelo.com/ev10>

και τα κατοικίδια τους, τα λάπτοπ και τα βιβλία τους. Σύντομα μαθαίνεις να λες «γεια» στις διάφορες γλώσσες. «Tere!» στα εσθονικά. «Sveiki!» στα λετονικά και τα λιθουανικά. «Hei!» στα δανέζικα.

Η διαδρομή είναι διάσπαρτη με ιστορικές πόλεις. Το Ταλίν, η πρωτεύουσα της Εσθονίας, είναι ένα **μεσαιωνικό** διαμάντι. Το κέντρο της πόλης περιστοιχίζεται από ψηλά πέτρινα τείχη και κυκλικούς πύργους. Η Ρίγα, η μεγαλύτερη πόλη των Βαλτικών χωρών, είναι ό,τι πρέπει για να βολτάρεις με τις ώρες, θαυμάζοντας την υπέροχη αρχιτεκτονική.

Η διαδρομή EuroVelo 10 σχεδιάστηκε για να προωθήσει έναν πιο υγιεινό και φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο ζωής. Παράλληλα, όμως, έφερε τους λαούς της Ευρώπης πιο κοντά μεταξύ τους.

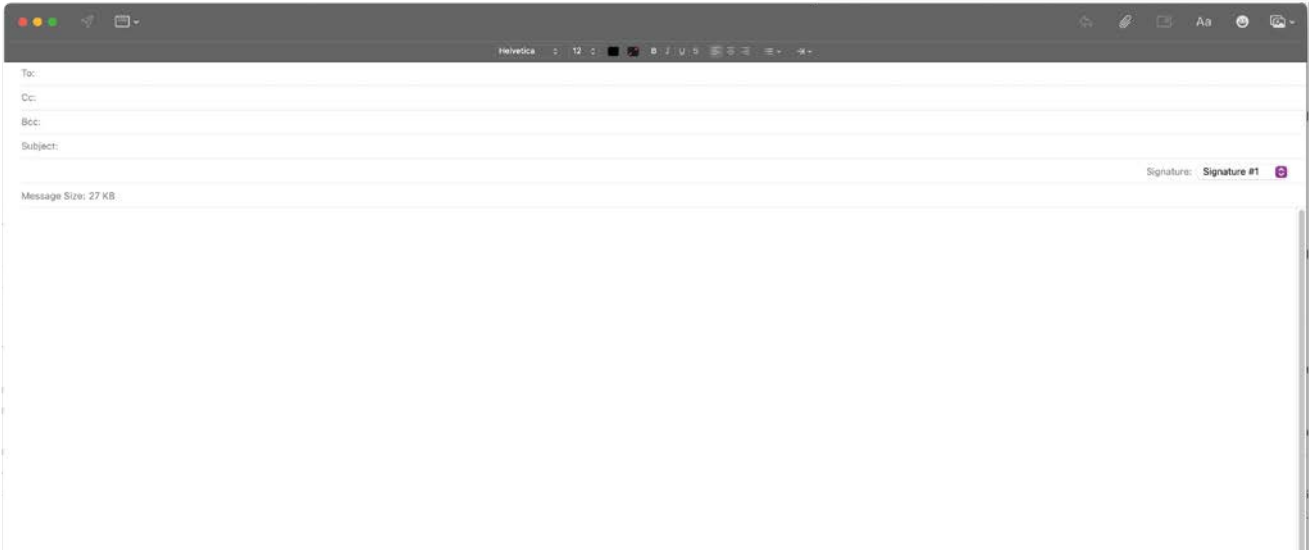
Καρλ Ονορέ, *Το ταξίδι είναι που μετράει*, Πατάκης, 2023

8

Παρατήρησε τη διαδρομή και βρες ποιες χώρες της Βόρειας Ευρώπης διαπερνά η ποδηλατική διαδρομή EuroVelo 10.

Ετοιμάζεις να κάνεις ένα ταξίδι με την παρέα σου στη Βόρεια Ευρώπη και επιθυμείς να συμμετάσχεις σε μια ποδηλατική διαδρομή. Γράψε ένα email προς τη διοργανώτρια εταιρεία και ζήτησε περισσότερες πληροφορίες.

Δ. Επαναληπτική ενότητα

1 Σάρωσε για να μάθεις περισσότερα για τον ποταμό Δούναβη.

© <https://www.facebook.com/geografitness>

2 Βάλε ✓ στο σωστό κουτάκι.

	Σ	Λ
Ο Δούναβης είναι ο μεγαλύτερος ποταμός της Ευρώπης.		
Ο Δούναβης θεωρείται διεθνής υδάτινος δρόμος με πηγές στη Γερμανία.		
Ο Δούναβης διασχίζει δέκα χώρες.		
Ο Δούναβης δεν θεωρείται πηγή πόσιμου νερού.		
Το δέλτα του ποταμού Δούναβη αποτελεί μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς.		
Οι κρουαζιέρες στον Δούναβη δεν επιτρέπονται για τουρίστες.		
Ο Δούναβης ενέπνευσε πολλούς μουσικούς, αλλά όχι λογοτέχνες και κινηματογραφιστές.		
Όταν η στάθμη του ποταμού πέφτει, ο Δούναβης αποκαλύπτει την ιστορία του.		

Ένας πολιτισμός στις κοιλάδες του Δούναβη

Το απώτατο παρελθόν της Γηραιάς Ηπείρου βγαίνει από την αφάνεια χιλιετιών. Σύμφωνα με την έκθεση «Ο χαμένος κόσμος της Ευρώπης» («The Lost World of Europe»), η οποία άνοιξε τις πύλες της για το κοινό στο Ινστιτούτο για τη Μελέτη του Αρχαίου Κόσμου του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης, στην Κεντρική Ευρώπη ήκμασαν, μεταξύ 5000 και 3500 π.Χ., νεολιθικοί οικισμοί άρτιας πολιτικοκοινωνικής οργάνωσης και υψηλής καλλιτεχνικής ποιότητας, **λίκνο** των μεταγενέστερων ευρωπαϊκών πολιτισμών.

Η έκθεση θα διαρκέσει έως τις 25 Απριλίου 2010 και περιλαμβάνει για πρώτη φορά 250 αντικείμενα συγκεντρωμένα από διάφορα μουσεία της Βουλγαρίας, της Μολδαβίας και της Ρουμανίας. Ρίχνει τα φώτα της σε μια ευρύτερη περιοχή με κοιλάδες γύρω από τον ποταμό Δούναβη και τη Βόρεια Βαλκανική. Πιστεύεται ότι οι άνθρωποι που ζούσαν εκεί οργανωμένοι σε μεγάλους οικισμούς είχαν αναπτύξει μια ιδιαίτερα εξελιγμένη καλλιτεχνία, μια αξιόλογη, για την εποχή, τεχνολογία, έντονες εμπορικές συναλλαγές προς και από το Αιγαίο Πέλαγος, καθώς και τυποποιημένα ταφικά έθιμα ανάλογα με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις τους. Ο πολιτισμός του Κουκουτένι, μιας περιοχής στη σημερινή Ρουμανία, έχει να επιδείξει εξαιρετικά δείγματα

ζωγραφισμένης κεραμικής τέχνης, τα οποία πολλοί αρχαιολόγοι θεωρούν ως τα πρώτα αριστουργήματα της ευρωπαϊκής προϊστορικής κεραμικής. Οι ειδικοί έχουν **βάσιμες** ενδείξεις ότι το Κουκουτένι αποτελούσε, στην περίοδο της ακμής του, δηλαδή γύρω στο 4500 π.Χ., τη μεγαλύτερη πόλη της νεολιθικής Ευρώπης, με τουλάχιστον 2.000 κτίρια και πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων! Ανάμεσα στα πιο ενδιαφέροντα ευρήματα συμπεριλαμβάνονται ειδώλια γυναικείων θεοτήτων από τερακότα, δείγμα του υψηλού θρησκευτικού και πνευματικού ρόλου που έπαιζε η γυναίκα στους πολιτισμούς αυτούς.

«Πολλοί αρχαιολόγοι ως σήμερα αγνοούσαν την ύπαρξη αυτών των πολιτισμών», τονίζει ο διευθυντής του ινστιτούτου Ρότζερ Μπέιγκναλ, χαρακτηρίζοντας τα κεραμικά ευρήματα των περιοχών αυτών «ανώτερα των αντίστοιχων αιγυπτιακών της ίδιας περιόδου». Ο Ντέιβιντ Άντονι, επιμελητής της έκθεσης, παραδέχεται ότι «οι περιοχές αυτές, γύρω στο 4500 π.Χ., ήταν ανάμεσα στις τεχνολογικά και καλλιτεχνικά πιο προηγμένες του γνωστού τότε κόσμου, δείχνοντας τα πρώτα σημαντικά σημάδια ενός σπουδαίου πολιτισμού στις απαρχές του».

Στη Βάρνα της Βουλγαρίας, στα παράλια του Εύξεινου Πόντου, βρέθηκε ένα νεολιθικό νεκροταφείο με τη μεγαλύτερη και παλαιότερη συλλογή χρυσών κτερισμάτων στον κόσμο, όπως υποστηρίζει ο Βλαντίμιρ Σλάβτσεβ, επιμελητής στο Μουσείο Ιστορίας της πόλης. Περισσότερα από 3.000 χρυσά **κτερίσματα** βρέθηκαν στους συνολικά 62 τάφους που αποκάλυψαν οι αρχαιολόγοι, μαζί με όπλα, χάλκινα αντικείμενα και κοσμήματα φτιαγμένα από αιγιακά κοχύλια του είδους Spondylus, δείγμα των εμπορικών σχέσεων της περιοχής με τον σημερινό ελλαδικό χώρο. Και όλα αυτά χωρίς οι επιστήμονες να έχουν βρει μέχρι στιγμής δείγματα ενός συστήματος γραφής, γεγονός αξιοσημείωτο για έναν πολιτισμό με τόσο υψηλό επίπεδο εμπορικών και κοινωνικών σχέσεων. [...]

Ένα σοβαρό ερώτημα το οποίο ανακύπτει από την έκθεση της Νέας Υόρκης είναι το πώς έφτασαν ως τις κοιλάδες του Δούναβη και τα βορειοανατολικά Βαλκάνια οι πληθυσμοί που ξεκίνησαν από τον μεσογειακό Νότο και το Αιγαίο. Ορισμένοι αρχαιολόγοι υποστηρίζουν ότι μεταναστευτικοί πληθυσμοί, κουβαλώντας σάρι, κριθάρι και οικόσιτα ζώα, ξεκίνησαν, γύρω στο 6200 π.Χ., από τον αιγιακό χώρο για να εγκαταστήσουν εμπορικές αποικίες στα παράλια του σημερινού Εύξεινου Πόντου. Και μάλιστα, χωρίς να διατηρήσουν την παραμικρή εξάρτηση από τις μητροπόλεις τους. Αν όντως συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε οι απαρχές των προελλαδικών πολιτισμών ενδέχεται να «μετακινούνται» κάπου 2.000 χρόνια πιο πίσω σε σχέση με αυτό που πιστεύαμε ως τώρα.

«**Κτερίσματα**» είναι τα αντικείμενα τα οποία, κατά την αρχαιότητα, τοποθετούσαν στον τάφο μαζί με το νεκρό. Ήταν αντικείμενα αξίας, καθημερινής χρήσης ή αγαπητά στον νεκρό κατά τη διάρκεια της ζωής του.

<https://www.tovima.gr/2009/12/03/culture/enas-politismos-stis-koilades-toy-doynabi/>

[culture/enas-politismos-stis-koilades-toy-doynabi/](https://www.tovima.gr/2009/12/03/culture/enas-politismos-stis-koilades-toy-doynabi/)

3

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιας χρονικής περιόδου εκθέματα παρουσιάζει η έκθεση «Ο χαμένος κόσμος της Ευρώπης»;
- β) Γιατί η Ευρώπη αποκαλείται «Γηραιά Ήπειρος»;

4

Επίλεξε τη σωστή απάντηση.

- Η έκθεση αφορά ευρήματα από
  - α) τη Μολδαβία και τη Ρουμανία.
  - β) τη Βουλγαρία.
  - γ) την ευρύτερη περιοχή γύρω από τον Δούναβη.
- Πολλοί αρχαιολόγοι θεωρούν ότι ο πολιτισμός του Κουκουτένι μπορεί να αναδείξει τα πρώτα αριστουργήματα
  - α) των ευρωπαϊκών νεολιθικών οικισμών.
  - β) της ευρωπαϊκής προϊστορικής κεραμικής.
  - γ) της ευρωπαϊκής προϊστορικής αρχιτεκτονικής.
- Οι εμπορικές σχέσεις μεταξύ των παραδουνάβιων περιοχών με τον ελλαδικό χώρο αποδεικνύονται από
  - α) τα κτερίσματα.
  - β) τους οικισμούς.
  - γ) τους τάφους.

5

Εντόπισε στο κείμενο τις απόψεις των τριών ειδικών και κατάγραψέ τις.

.....

.....

.....

.....

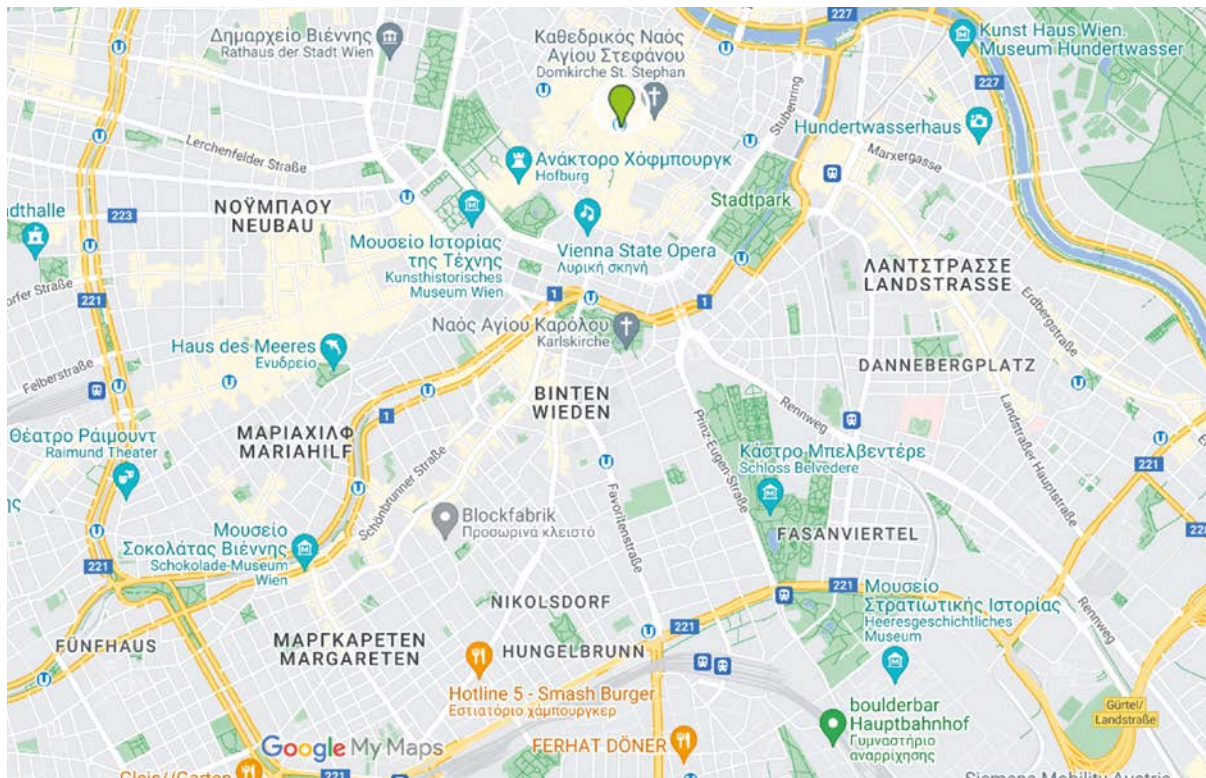
.....

7

Αποφάσεις να επισκεφθείς τη Βιέννη, την πρωτεύουσα της Αυστρίας. Κύκλωσε στον χάρτη τα αξιοθέατα που διακρίνεις.

© www.google.gr/maps

8

Γράψε δίπλα σε κάθε περιγραφή το αξιοθέατο που ταιριάζει.

Αξιοθέατο	Περιγραφή
	Εκεί θα γνωρίσεις την τέχνη της σοκολατοποιίας.
	Η κρατική όπερα της πόλης.
	Το πιο γνωστό κάστρο της πόλης που το όνομά του σημαίνει «Καλή θέα».
	Ένα από τα αρχαιότερα μουσεία Καλών Τεχνών και των διακοσμητικών τεχνών στον κόσμο.
	Ο πιο μεγαλοπρεπής χριστιανικός ναός της πόλης.

10

Να αξιολογήσει η κάθε ομάδα τα επιχειρήματα της αντίπαλης και να δικαιολογήσει όσα δε θεωρεί σωστά.

Σε ποιον βαθμό έμαθα:

1   2   3   4   5

- Να βρίσκω πληροφορίες και να οργανώνω ένα ταξίδι.
- Να διαβάζω έναν χάρτη.
- Να γράφω επιχειρήματα και να αιτιολογώ την άποψή μου.
- Να γράφω ένα ηλεκτρονικό μήνυμα.

Τι μου άρεσε στην ενότητα «Ταξιδεύοντας στην Ευρώπη».

.....

.....

.....

Τι δεν μου άρεσε στην ενότητα «Ταξιδεύοντας στην Ευρώπη».

.....

.....

.....

1 = καθόλου   2 = πολύ λίγο   3 = μέτρια   4 = πολύ   5 = πάρα πολύ

- A. Τεχνητή νοημοσύνη
- B. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης
- Γ. Δίκτυο και παραπληροφόρηση
- Δ. Βιντεοπαιχνίδια

Λέξεις-κλειδιά

τεχνητή νοημοσύνη, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, παραπληροφόρηση, βιντεοπαιχνίδια

Σε αυτή την ενότητα
θα μάθεις:

- Να ερμηνεύεις πληροφορίες από μία διαδικτυακή ραδιοφωνική μετάδοση (podcast).
- Να περιγράφεις μία φανταστική καθημερινότητα του μέλλοντος.
- Να ερμηνεύεις οπτικοακουστικές πληροφορίες.
- Να διαμορφώνεις επιχειρήματα σε λογομαχίες.
- Να γράφεις πληροφοριακά κείμενα.
- Να αιτιολογείς και να ερμηνεύεις τις συνέπειες της χρήσης των βιντεοπαιχνιδιών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Α. Τεχνητή νοημοσύνη

Τεχνητή νοημοσύνη

Καθημερινή και δυνητική χρήση

Ορισμένα παραδείγματα χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης και των δυνατοτήτων που προσφέρει

Ψηφιακοί προσωπικοί βοηθοί υπολογιστών ή έξυπνων κινητών (smartphones)

Ήξυπνο κλιματιστικό

Αυτόνομα αυτοκίνητα

Διαδίκτυο των πραγμάτων: ρομποτικές ηλεκτρικές σκούπες, έξυπνα ρολόγια, ψυγεία...

Διαδικτυακή αναζήτηση

Αυτόματες μεταφράσεις

Κυβερνοασφάλεια

Καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

Βελτιστοποίηση προϊόντων

Διαδικτυακές αγορές και διαφήμιση

Έξυπνη γεωργία: άδρευση, τήσιμα ζώων, ρομπότ απομάκρυνσης χόρτων

Ρομπότ εργοστασίων

© <https://www.europarl.europa.eu/t>

europarl.eu

1

Παρατήρησε το παραπάνω πληροφοριόγραμμα μαζί με την ομάδα σου και απαντήστε στις ερωτήσεις.

- α) Αναφέρετε τρία παραδείγματα καθημερινής χρήσης της τεχνητής νοημοσύνης.
- β) Με ποιον τρόπο συμβάλλει στη βελτίωση της καθημερινής ζωής η τεχνητή νοημοσύνη στο «διαδίκτυο των πραγμάτων»;
- γ) Με ποιον τρόπο θα συμβάλει η τεχνητή νοημοσύνη, κατά τη γνώμη σας, στην ανάπτυξη της γεωργίας;

Από το “www” στο “AI”:

35 χρόνια μετά την επανάσταση του Τιμ Μπέρνερς-Λι

Βαγγέλης Λιακόγκονας

Στις 12 Μαρτίου του –μακρινού– 1989, ο Άγγλος μηχανικός υπολογιστών Τιμ Μπέρνερς-Λι πρότεινε τη δημιουργία του Παγκόσμιου Ιστού (www), που οδήγησε στην εκρηκτική **ανάπτυξη** του ίντερνετ.

Έκτοτε, όχι απλώς έχουν αλλάξει πολλά, αλλά τίποτα δεν έχει παραμείνει ίδιο. Τη ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, με την ανάδειξη του διαδικτύου ως «πολυεργαλείου» διάχυσης της πληροφορίας, συναντά πλέον σήμερα το τελευταίο επίσης πολυεργαλείο της πληροφορικής: η τεχνητή νοημοσύνη.

Η ακαδημαϊκή κοινότητα έχει επανειλημμένως **απαριθμήσει** όσα, εκτός από το www, δεν υπήρχαν πριν από τον Τιμ Μπέρνερς-Λι, του οποίου η πρόταση πριν από 35 χρόνια έμελλε να φέρει «τεχνολογική επανάσταση». Οι περισσότερες από τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούμε σήμερα δεν θα υπήρχαν (όπως Apple, Google, Facebook, YouTube, Instagram, Netflix, Uber, Spotify, Bitcoin, Venmo).

Υπενθυμίζεται ότι ο Τιμ Μπέρνερς-Λι δημιούργησε το πρωτόκολλο http (hypertext transfer protocol), δηλαδή τη «γλώσσα» επικοινωνίας των υπολογιστών στο διαδίκτυο, και παράλληλα επινόησε έναν τρόπο αναγνώρισης κάθε «εγγράφου», αποδίδοντάς του ένα μοναδικό παγκόσμιο αναγνωριστικό (Universal Resource Identifier), μαζί με ένα αναγνωριστικό διεύθυνσης. Τα δύο αυτά χαρακτηριστικά συνδυάστηκαν και σήμερα αποτελούν το URL, που στην ελληνική γλώσσα ονομάζεται Ενιαίο Χαρακτηριστικό Εντοπισμού.

Τι σημαίνει «απαριθμώ»;

- Μετρώ μόνο τα θετικά στοιχεία.
- Καταμετρώ τα μέρη ενός συνόλου ένα προς ένα.

Το «AI» στέφθηκε και επίσημα ως «λέξη της χρονιάς» για το 2023

Δεν μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα εάν η τεχνητή νοημοσύνη θα κατακτήσει τον κόσμο, αλλά φαίνεται ότι έχει ήδη κατακτήσει τις συνομιλίες μας. Το «AI» στέφθηκε επίσημα ως «λέξη της χρονιάς» από το Collins Dictionary. Η ακριβής έννοια του «AI» είναι «η μοντελοποίηση των ανθρώπινων νοητικών λειτουργιών από προγράμματα υπολογιστών», μια συντομογραφία δηλαδή για την τεχνητή νοημοσύνη.

Τι έφερε η τεχνητή νοημοσύνη (AI) με το ChatGPT

Στις 30/11/2022 το περιβόητο ChatGPT (Generative Pretrained Transformer – Παραγωγικός Προεκπαιδευμένος Μετασχηματιστής) κυκλοφόρησε έπειτα από μια ανακοίνωση της εταιρείας OpenAI και μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα προκάλεσε «σεισμό».

Σε πέντε ημέρες είχε ένα εκατομμύριο χρήστες και 100 εκατομμύρια σε δύο μήνες. Όπως αναφέρει σε άρθρο του με τίτλο «Δισεκατομμύρια και παραισθήσεις στα πρώτα γενέθλια του ChatGPT» ο Μανώλης Ανδριωτάκης, δημοσιογράφος-συγγραφέας, «έως τη στιγμή της κυκλοφορίας του, ελάχιστοι γνώριζαν τι κάνει η OpenAI και πόσο μάλλον τι είναι αυτό το GPT το οποίο ακόμα είναι άγνωστη έννοια για τον περισσότερο κόσμο». Έτσι, ερωτάται τι συνέβη

τελικά μέσα σε αυτόν τον πρώτο χρόνο, τόσο από πλευράς αριθμών και διάδοσης όσο και τεχνολογικών **επιδόσεων**, αλλά εντέλει κατά πόσο αυτό το πολυεργαλείο αποτελεί τη σκεπτόμενη μηχανή της επιστημονικής φαντασίας.

«Χρειαζόμαστε την τεχνητή νοημοσύνη για να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις του μέλλοντος», είχε δηλώσει στην ΕΡΤ ο Βαγγέλης Καρκαλέτσης, διευθυντής Ινστιτούτου Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών στο ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος. «Αποτελεί προτεραιότητα η υγεία και ήδη υπάρχουν εφαρμογές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το πώς καταφέραμε να φτιάξουμε εμβόλια σε τόσο γρήγορο χρόνο. Αυτό συνέβη επειδή έχουμε στα χέρια μας υπολογιστικούς πόρους και τεχνικές AI, οι οποίες αναλύουν αυτά τα δεδομένα και μειώνουν πάρα πολύ τον χρόνο».

<https://www.ertnews.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/apo-to-www-sto-ai-35-xronia-meta-apo-tin-epanastasi-tou-tim-mpmners-li-i-texnologiki-ekseliksi-ana-etos-timeline/>

AI

2

Επίλεξε τη σωστή απάντηση.

- Από τη στιγμή της δημιουργίας του Παγκόσμιου Ιστού (www)
  - α) έχουν αλλάξει λίγα.
  - β) τίποτα δεν έχει παραμείνει ίδιο.
- Το σημερινό «πολυεργαλείο» της τεχνολογικής ανάπτυξης είναι
  - α) το διαδίκτυο και η ευρεία χρήση του.
  - β) η τεχνητή νοημοσύνη.
- Ο Τιμ Μπέρνερς-Λι επινόησε
  - α) έναν τρόπο αναγνώρισης κάθε «εγγράφου» στο διαδίκτυο.
  - β) πολλές τεχνολογικές εφαρμογές που χρησιμοποιούμε σήμερα, όπως η Google.

3

Εντόπισε στο άρθρο τις δύο μεγάλες τεχνολογικές εφευρέσεις που περιγράφονται και ανάφερε τη σημαντικότερη συνέπεια της καθεμίας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

© www.shutterstock.com

4

Ποια είναι η μέχρι τώρα συμβολή της τεχνητής νοημοσύνης στη ζωή του ανθρώπου;

5

Παρακολούθησε μαζί με την ομάδα σου ένα βίντεο για την τεχνητή νοημοσύνη και απάντησε στις παρακάτω ερωτήσεις.

- α) Ανάφερε μερικές γνωστικές λειτουργίες του ανθρώπου που αντιγράφει η τεχνητή νοημοσύνη.

- β) Τι οφέλη μπορεί να επιφέρει η τεχνητή νοημοσύνη στην καθημερινότητα;

- γ) Ανάφερε μερικές αδυναμίες στη λειτουργία της τεχνητής νοημοσύνης.

Τι είναι η τεχνητή νοημοσύνη;

Η τεχνητή νοημοσύνη αναφέρεται στην ικανότητα μιας μηχανής να αναπαράγει τις γνωστικές λειτουργίες ενός ανθρώπου, όπως είναι η μάθηση, ο σχεδιασμός και η δημιουργικότητα.

Η τεχνητή νοημοσύνη καθιστά τις μηχανές ικανές να «κατανοούν» το περιβάλλον τους, να επιλύουν προβλήματα και να δρουν προς την επίτευξη ενός συγκεκριμένου στόχου. Ο υπολογιστής λαμβάνει δεδομένα (ήδη έτοιμα ή συλλεγμένα μέσω αισθητήρων, π.χ. κάμερας), τα επεξεργάζεται και ανταποκρίνεται βάσει αυτών.

Τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης είναι ικανά να προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους, σε έναν ορισμένο βαθμό, αναλύοντας τις συνέπειες προηγούμενων δράσεων και επιλύοντας προβλήματα με αυτονομία.

Ποια η σημασία της τεχνητής νοημοσύνης;

Μερικές τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης έκαναν την εμφάνισή τους εδώ και περισσότερο από 50 χρόνια. Η εξέλιξη, ωστόσο, των ηλεκτρονικών υπολογιστών, η διάθεση αναρίθμητων δεδομένων και νέων αλγορίθμων επέτρεψαν την ταχύτατη ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία αποτελεί προτεραιότητα της ΕΕ. Παρότι επηρεάζει ήδη την καθημερινότητά μας, η τεχνητή νοημοσύνη αναμένεται να επιφέρει ακόμα τεράστιες αλλαγές και να παίξει κεντρικό ρόλο στην ψηφιακή μεταμόρφωση της κοινωνίας μας.

Η τεχνητή νοημοσύνη στην καθημερινότητά μας

Παρακάτω παρατίθενται ορισμένα παραδείγματα εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης.

© www.shutterstock.com

Προσωπικοί ψηφιακοί βοηθοί

Τα έξυπνα τηλέφωνα (smartphones) χρησιμοποιούν την τεχνητή νοημοσύνη για την παροχή εξατομικευμένων ρυθμίσεων στους χρήστες τους. Ο εικονικός βοηθός λειτουργεί ως προσωπικός γραμματέας του χρήστη: απαντά σε ερωτήσεις, παρέχει συστάσεις, υπενθυμίζει συναντήσεις κ.ά.

Αυτόματες μεταφράσεις

Με προγράμματα τεχνητής νοημοσύνης μπορούμε σήμερα να μεταφράσουμε κείμενα σε οποιαδήποτε γλώσσα του κόσμου και να βάλουμε υπότιτλους σε ταινίες.

Αυτοκίνητα

Παρότι τα αυτόνομα οχήματα δεν αποτελούν ακόμα μέρος της καθημερινότητάς μας, τα αυτοκίνητα απαρτίζονται ήδη από ευφυή συστήματα ασφαλείας που κάνουν χρήση τεχνητής νοημοσύνης. Τα συστήματα πλοήγησης βασίζονται, σε μεγάλο βαθμό, στην τεχνητή νοημοσύνη.

Καταπολέμηση της παραπληροφόρησης

Ορισμένες εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης μπορούν να συμβάλουν στην ανίχνευση των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης στα κοινωνικά δίκτυα μέσω του εντοπισμού συγκεκριμένων λέξεων και εκφράσεων, καθώς και αξιόπιστων πηγών πληροφόρησης.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/el/article/20200827STO85804/ti-einai-i-techniti-noimosuni-kai-pos-chrisimopoietai>

6

Με βάση τα κείμενα που διάβασες και τα βίντεο που παρακολούθησες, δώσε έναν ορισμό για την τεχνητή νοημοσύνη.

.....

.....

.....

.....

7

Σάρωσε για να επιλέξεις το σωστό.

8

Ποιοι παράγοντες επέτρεψαν την ταχύτερη ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης;

.....

.....

.....

.....

9

Πώς μπορεί να επηρεάσει τη ζωή σου η τεχνητή νοημοσύνη; Μπορείς να χρησιμοποιήσεις τη φαντασία σου για να περιγράψεις την καθημερινότητά σου με την αξιοποίηση των δυνατοτήτων τεχνητής νοημοσύνης.

Η άποψή μου

.....

.....

1ο παράδειγμα

.....

.....

2ο παράδειγμα

.....

.....

Συμπέρασμα

.....

.....

Β. Μέσα κοινωνικής δικτύωσης

1

Παρακολούθησε με την ομάδα σου το βίντεο για τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις.

- α) Αναφέρετε πώς, κατά τη γνώμη σας, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αλλάξει την έννοια της επικοινωνίας των ανθρώπων στη σημερινή εποχή.
- β) Σε ποια περίπτωση δεν προχωράμε σε εγγραφή σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης;

2

Τι θα πρέπει να προσέχουν οι χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3

Ποιους κινδύνους διατρέχει κάποιος όταν εμπιστεύεται στο διαδίκτυο άτομα που δεν γνωρίζει;

.....

.....

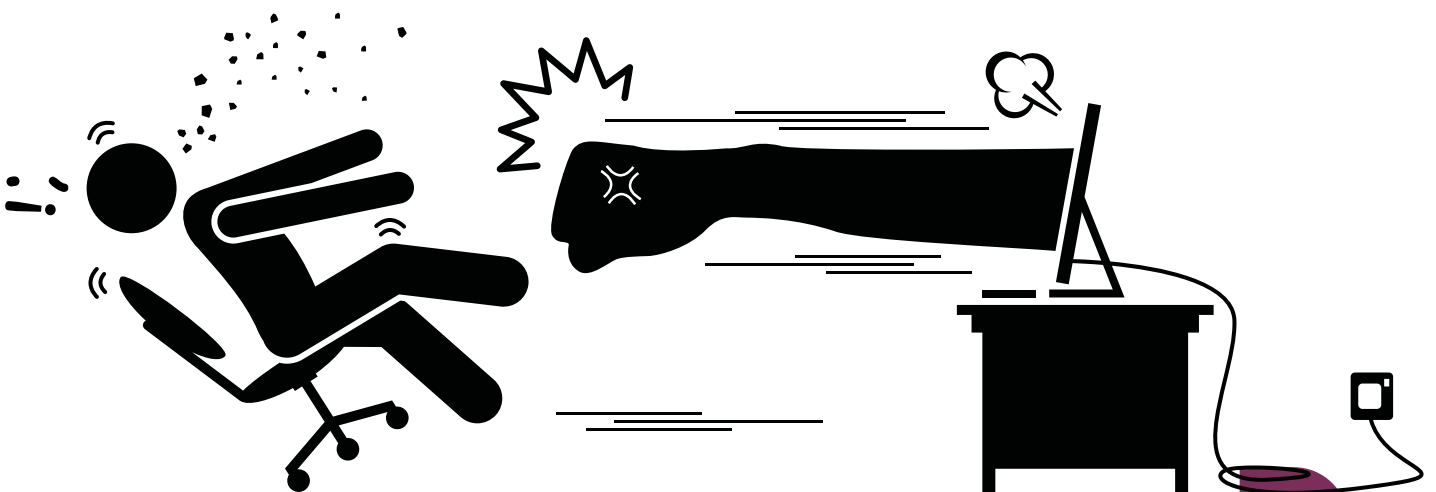
.....

.....

.....

.....

.....

Ηλεκτρονική κοινωνικοποίηση. Η δυναμική και ο ρόλος των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στην κοινωνικοποίηση των εφήβων

Έφη Καλλιμάνη

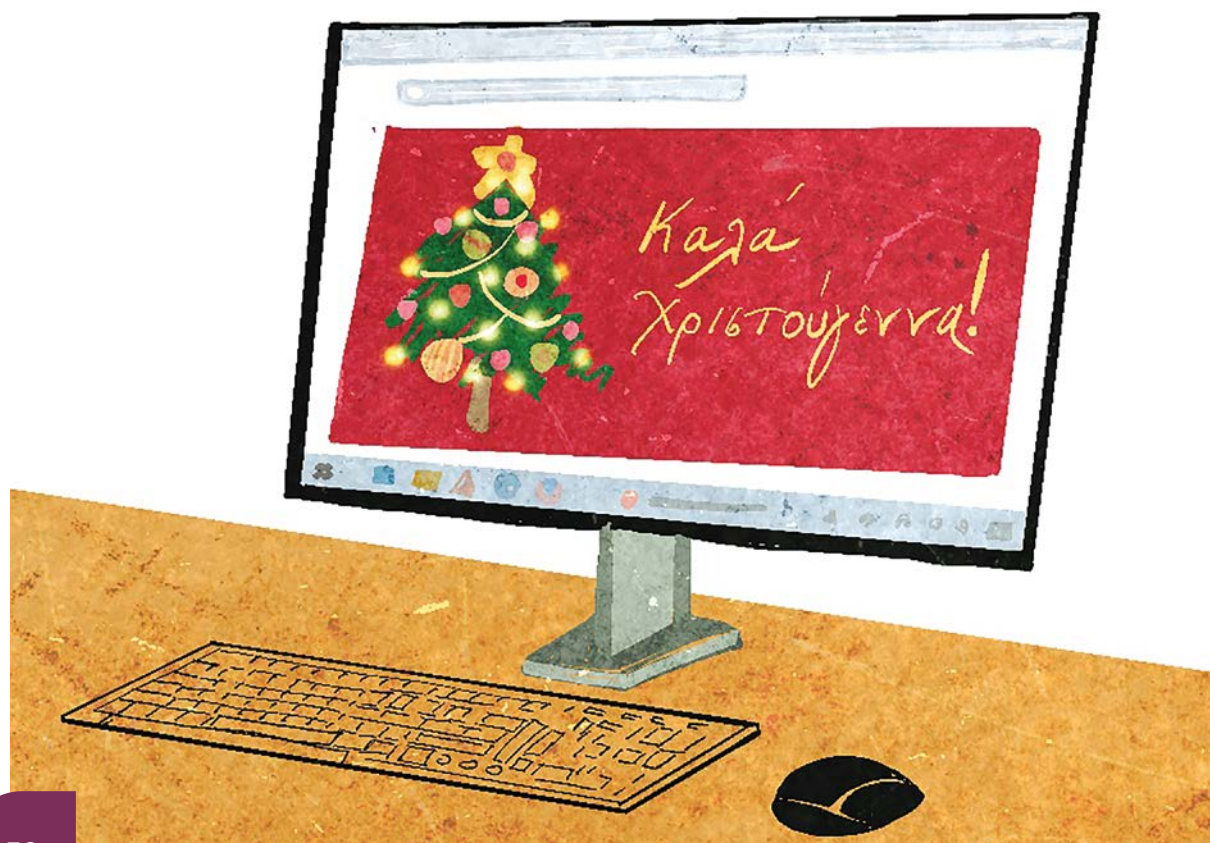
Αγαπητό ημερολόγιο...

Χριστούγεννα στην Αθήνα. Κάθε χρόνο τέτοιες μέρες επιστρέφω στο πατρικό μου σπίτι. Κάθε φορά που γυρίζω, έχω μια διάθεση να σκαλίσω λίγο το παρελθόν. Συρτάρια, ντουλάπια, κουτιά γεμάτα με παλιά αντικείμενα των παιδικών και εφηβικών μου χρόνων ζωντανεύουν πρόσωπα και εικόνες που μου έχουν λείψει. Στα χέρια μου αυτή τη φορά παλιές φωτογραφίες και ένα λεύκωμα από τα χρόνια του γυμνασίου. Κλειδωμένο, αλλά ευτυχώς το κλειδάκι επάνω στο μικρό λουκέτο. Το ξεφυλλίζω ξανά. Ερωτήσεις, απαντήσεις, ψευδώνυμα, αυτοκόλλητα, αφιερώσεις, ζωγραφιές, σχόλια, πειράγματα, ανέκδοτα...

Αγαπητό ημερολόγιο, πόσοι από εμάς δεν κράτησαν ημερολόγιο με τις σημαντικές ή και τις καθημερινές, απλές στιγμές της ζωής τους; Το κλειδώσαμε, το κρύψαμε, δεν μας πρόδωσε, κράτησε καλά κρυμμένα μυστικά, κουτσομπολιά, χαρές, λύπες...

Αγαπητό Facebook...

Σήμερα θα σ' τα πω όλα, δεν χρειάζεται να τα κρύψεις, άλλωστε γι' αυτό σου γράφω, έχω

πολλά να σου πω, θέλω πολύ να μαθευτούν... τι σκέφτομαι, τι νιώθω, τι αισθάνομαι, πού πήγα και με ποιους, τι ώρα θα γυρίσω, ποιον συμπαθώ, ποιον **απεχθάνομαι**, ορίστε να... για να σου το αποδείξω, πάρε τις φωτογραφίες μου, το τηλέφωνό μου, την ηλεκτρονική μου διεύθυνση, τον ελεύθερο χρόνο μου... και ό,τι άλλο ζητήσεις...

Πέρσι την Πρωτοχρονιά έλαβα μια κάρτα με το ταχυδρομείο από έναν φίλο στο εξωτερικό. Νομίζω πως ήταν και η τελευταία ευχετήρια κάρτα που έχω λάβει σε περίοδο εορτών! Φέτος μας ευχήθηκαν και ευχηθήκαμε ηλεκτρονικά! Έχει την ίδια αξία μια ευχή γραμμένη στο χέρι με ένα e-mail; Νιώθω πως όλα παγώνουν γύρω μου σιγά σιγά... ηλεκτρονικές φιλίες, ηλεκτρονικές σχέσεις, ηλεκτρονικές ευχές, ηλεκτρονικά δάκρυα και χαμόγελα... Καλέ, τι νοσταλγία είναι αυτή που με έπιασε ξαφνικά; Αφού ηλεκτρονικά σάς γράφω το άρθρο...

Facebook, Twitter, Flickr, Plaxo, LinkedIn, Digg, Delicious, Stumble... στο σεντούκι γρήγορα ημερολόγια, λευκώματα, γραφικές καρτούλες με χριστουγεννιάτικα δέντρα και χιονισμένα τοπία, άλλωστε ποιος να τρέχει στο ταχυδρομείο και ποιος ξέρει πόσες μέρες θα κάνει να φτάσει, άσε μήπως χαθεί κιόλας!

Κοινωνική **δικτύωση** το λένε, social media, μέσα από τα οποία άνθρωποι από όλο τον κόσμο ανταλλάσσουν νέα, φωτογραφίες, δεδομένα της προσωπικής τους ζωής και συνομιλούν. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης «αντικατέστησαν» ως έναν βαθμό το τηλέφωνο, τις συναντήσεις, τις διαπροσωπικές επαφές, και από την άλλη έφεραν κοντά ανθρώπους που τους χωρίζουν χιλιόμετρα, χώρες και διαφορά ώρας.

Ορίστε, είναι για καλό, γιατί να με πιάνει ανησυχία; Κι όμως μου περνάει πάλι από το μυαλό η φράση του Α. Σαμαράκη: «Ποτέ άλλοτε οι στέγες των σπιτιών των ανθρώπων δεν ήταν τόσο κοντά η μία στην άλλη όσο είναι σήμερα. Και ποτέ άλλοτε οι καρδιές των ανθρώπων δεν ήταν τόσο μακριά η μία από την άλλη όσο είναι σήμερα»... Προχτές αντάλλαξα συνταγή μαγειρικής με μια γνωστή που μένει μόλις έναν δρόμο πιο κάτω... με e-mail, παρακαλώ πολύ... Κι όμως οι στέγες μας ήταν τόσο κοντά!

Λοιπόν, αποφάσισα να το δω αντικειμενικά, τέλος η γκρίνια! Ναι, οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης είναι ευχάριστες, εύκολες στη χρήση, μας ψυχαγωγούν και μας εξυπηρετούν με πολλαπλούς τρόπους. Εξάλλου εκείνο το απόγευμα έριχνε «καρέκλες», γιατί να επισκεφθώ τη γειτόνισσα για τη συνταγή; Άσε που κέρδισα τόσο χρόνο και δεν έμειναν και τα παιδιά μόνα στο σπίτι! Μήπως ξεχνάω τις ώρες που έφαγα μέσα στη βιβλιοθήκη ως φοιτήτρια για να βρω τα βιβλία ώστε να ολοκληρώσω μια εργασία; Ή τις νύχτες που πονούσε το χεράκι μου από το γράψιμο;

Ναι, έχω ζήσει δύο σημαντικές εποχές! Την προ-ίντερνετ και τη μετα-ίντερνετ εποχή! Δεν μπορώ να αξιολογήσω ποια είναι η καλύτερη! Η πρώτη τελείωσε, η δεύτερη είναι ακόμη σε εξέλιξη...

**Τι σημαίνει
«απεχθάνομαι»;**
α) Θαυμάζω.
β) Αντιπαθώ.

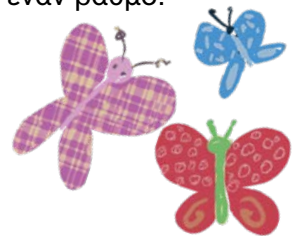

4

Επίλεξε τη σωστή απάντηση.

- Κάθε φορά που επιστρέφει η αφηγήτρια στο πατρικό της σπίτι
  - α) νιώθει νοσταλγία για τους φίλους της από το σχολείο.
  - β) στέλνει μηνύματα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στους παλιούς συμμαθητές της.
  - γ) ψάχνει τα παλιά της πράγματα.
- Πέρσι την Πρωτοχρονιά η αφηγήτρια
  - α) έλαβε μια έντυπη ευχετήρια κάρτα.
  - β) έστειλε μια κάρτα Χριστουγέννων σε έναν φίλο της στο εξωτερικό.
  - γ) έστειλε ηλεκτρονικές ευχετήριες κάρτες στους γνωστούς της.
- Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης
  - α) μπαίνουν σιγά σιγά στο «σεντούκι».
  - β) έχουν απομακρύνει τους ανθρώπους που τους χωρίζει χιλιομετρική απόσταση.
  - γ) έχουν περιορίσει τις συναντήσεις και τις διαπροσωπικές σχέσεις ως έναν βαθμό.
- Η αφηγήτρια έδωσε τη συνταγή μαγειρικής στη γειτόνισσα
  - α) πηγαίνοντας σπίτι της γιατί μένουν στο ίδιο τετράγωνο.
  - β) στέλνοντάς τη με το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.
  - γ) στέλνοντάς τη με το ταχυδρομείο.

5

Υπογράμμισε τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως αναφέρονται μέσα στο κείμενο. Στη συνέχεια κατάγραψέ τα μαζί με την ομάδα σου.

.....

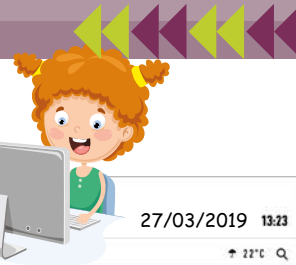
.....

.....

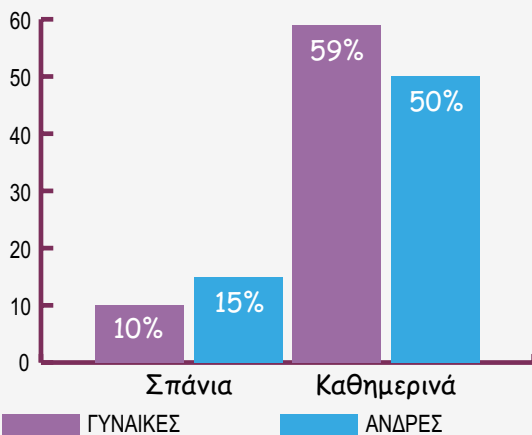
.....

.....

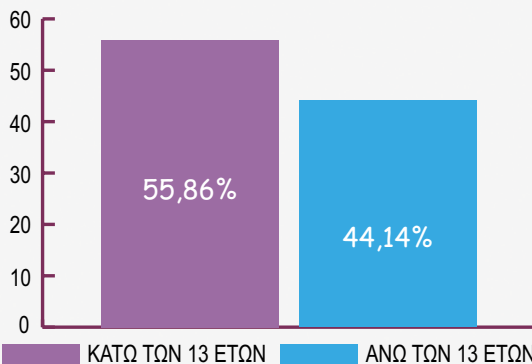

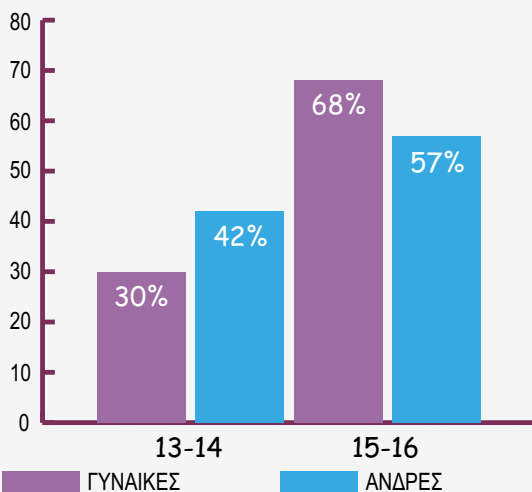
Πόσο συχνά χρησιμοποιείτε εσείς τα κοινωνικά δίκτυα;

Από ποια ηλικία το παιδί σας χρησιμοποιεί τα κοινωνικά δίκτυα;

Ποιο πιστεύετε ότι θα πρέπει να είναι το κατώτατο ηλικιακό όριο για τη χρήση κοινωνικών δικτύων από τα παιδιά;

πλειοψηφία των γονιών έχει καθημερινή ενασχόληση με το διαδίκτυο, με τους νεότερους γονείς ηλικίας από 20-35 να κάνουν ακόμα συχνότερη χρήση (ποσοστό καθημερινής χρήσης 71%), και μάλιστα κυρίως οι γυναίκες (ποσοστό 59%) σε σχέση με τους άντρες (ποσοστό 50%). Τις ίδιες διαδικτυακές συνήθειες παρουσιάζουν και τα παιδιά. Οριακά μάλιστα, προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας ότι σε **μικρότερες κοινωνίες** και όχι στα αστικά κέντρα τα παιδιά ασχολούνται **συχνότερα με το διαδίκτυο**.

Οι γονείς παραδέχονται ότι τα παιδιά τους, αν και δεν επιτρέπεται, χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα **χωρίς να έχουν συμπληρώσει το 13ο έτος της ηλικίας τους**.

Δηλώνουν όμως ότι θα επιθυμούσαν η χρήση των κοινωνικών δικτύων από τα παιδιά να ξεκινούσε από το 15ο έτος της ηλικίας τους και άνω. Η πλειοψηφία των ανδρών μάλιστα επιλέγει τα 13 έτη ως όριο ηλικίας χρήσης κοινωνικών δικτύων από τα παιδιά σε σχέση με τις γυναίκες που εμφανίζονται πιο επιφυλακτικές και προτιμούν η χρήση να γίνεται χωρίς γονική συναίνεση στα 15 έτη.

© <https://gr.pcmag.com/koinonika-diktua/29871/elleniko-kentro-asphalous-diadiktou-apo-polu-mikre-elikia-ta-paidia-sta-koinonika-diktua>

Γ. Διαδίκτυο και παραπληροφόρηση

Παραπληροφόρηση είναι η μεταφορά διαφόρων ψευδών ή αναληθών ή τροποποιημένων πληροφοριών.

<https://saferinternet4kids.gr>

1

Σάρωσε και δες ένα βίντεο για το τι είναι παραπληροφόρηση. Ύστερα απάντησε στις ερωτήσεις.

- Τι σχέση έχει το πείραμα της οφθαλμαπάτης με την παραπληροφόρηση;
- Τι μπορείς να κάνεις για να ελέγξεις αν μία πληροφορία στο διαδίκτυο είναι ψευδής;

2

Συμπλήρωσε στην παρακάτω πρόταση τη λέξη που λείπει, σύμφωνα με αυτό που άκουσες στο βίντεο.

Ό,τι δεν είναι αληθές και έγκυρο στο διαδίκτυο ονομάζεται

.....

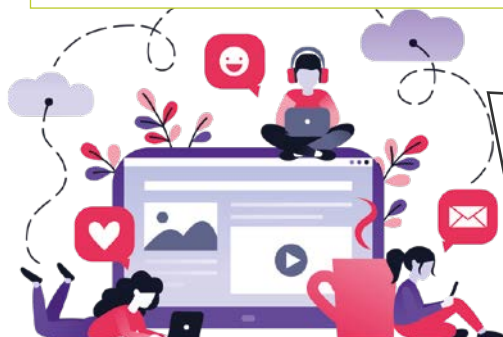
ΨΕΜΑ

3

Απάντησε στο τετράδιό σου μαζί με την ομάδα σου στα παρακάτω ερωτήματα. Στη συνέχεια κοινοποιήστε στην ολομέλεια της τάξης τις απόψεις σας.

© www.shutterstock.com

Η ενημέρωση
είναι δύναμη!
Γιατί;

Ποιοι τρόποι
ενημέρωσης υπάρχουν;

© www.shutterstock.com

© www.shutterstock.com

Εσείς ποιον τρόπο
ενημέρωσης προτιμάτε;

4

Διάβασε μαζί με την ομάδα σου τι είναι είδηση και τι άρθρο γνώμης, και προσπάθησε να εντοπίσεις τις ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο αυτά είδη λόγου.

Τι είναι είδηση

Η είδηση είναι η πληροφορία για κάποιο γεγονός ασυνήθιστο, πρωτοφανές ή νέο. Για να παρουσιάσουμε μία είδηση, δηλώνουμε συνήθως τον τόπο, τον τρόπο, την αιτία, τον σκοπό, το αποτέλεσμα ενός συμβάντος. Για τα πρόσωπα που συμμετέχουν αναφέρουμε το όνομα, την ηλικία, την καταγωγή, το επάγγελμα ή κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τους που μπορεί να έχει σχέση με το γεγονός. Ακολουθούμε δηλαδή τους δημοσιογραφικούς κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους η είδηση πρέπει να απαντήσει στα ερωτήματα τι, ποιος, πού, γιατί, πώς.

Τι είναι άρθρο γνώμης

Σε ένα άρθρο γνώμης καταγράφεται η αλήθεια του αρθρογράφου, αυτά που ο ίδιος πιστεύει. Δεν είναι αντικειμενικό, αλλά υποκειμενικό.

5

Σάρωσε για να διαβάσεις μία ειδήση και ένα άρθρο γνώμης.

Ομοιότητες	Διαφορές

Οι ψηφιακές ειδήσεις στην Ελλάδα το 2020

Η ετήσια Έκθεση για την Ενημέρωση στο Διαδίκτυο του Ινστιτούτου Reuters περιλαμβάνει χρήσιμες πληροφορίες για την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο στην Ελλάδα.

Αντώνης Καλογερόπουλος, Ιούνιος 2020

Η έρευνα του Ινστιτούτου Reuters για την Ενημέρωση στο Διαδίκτυο ξεκίνησε το 2012 να μελετάει τις ενημερωτικές συνήθειες των πολιτών πέντε χωρών. Το 2020 η έρευνα είχε επεκταθεί σε 40 χώρες. Η Ελλάδα συμπεριλαμβάνεται στο δείγμα της έρευνας από το 2016, οπότε παρουσιάζονται αποτελέσματα για τη χώρα μας για τρεις συνεχόμενες χρονιές. Τα στοιχεία βασίζονται σε μία διαδικτυακή έρευνα στην οποία συμμετείχαν περισσότερα από 2.000 άτομα ανά χώρα. Στην Ελλάδα το **δείγμα** ήταν 2.015 άτομα που διαθέτουν **σύνδεση** στο διαδίκτυο.

Το **δείγμα** είναι ένα τμήμα ή ένα υποσύνολο του πληθυσμού που επιλέγεται για να γίνει μία έρευνα.

Ανησυχία για την παραπληροφόρηση στην Ελλάδα

Το 63% των Ελλήνων χρηστών του διαδικτύου ανησυχούν για την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο. Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα, η Ελλάδα είναι η λιγότερο ανθεκτική χώρα στην **κακόβουλη** παραπληροφόρηση μετά τις ΗΠΑ, σε δείγμα 18 δυτικών χωρών. Αυτό σημαίνει πως οι πολίτες είναι «εύπιστοι» σε όσα διαβάζουν στο διαδίκτυο χωρίς μία στάση αμφισβήτησης. Σύμφωνα με τους συγγραφείς της έρευνας, οι παράγοντες που διαμορφώνουν τη γνώμη των Ελλήνων για την παραπληροφόρηση είναι η χαμηλή εμπιστοσύνη στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η υψηλή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για ενημέρωση και η χαμηλή τηλεθέαση της δημόσιας τηλεόρασης.

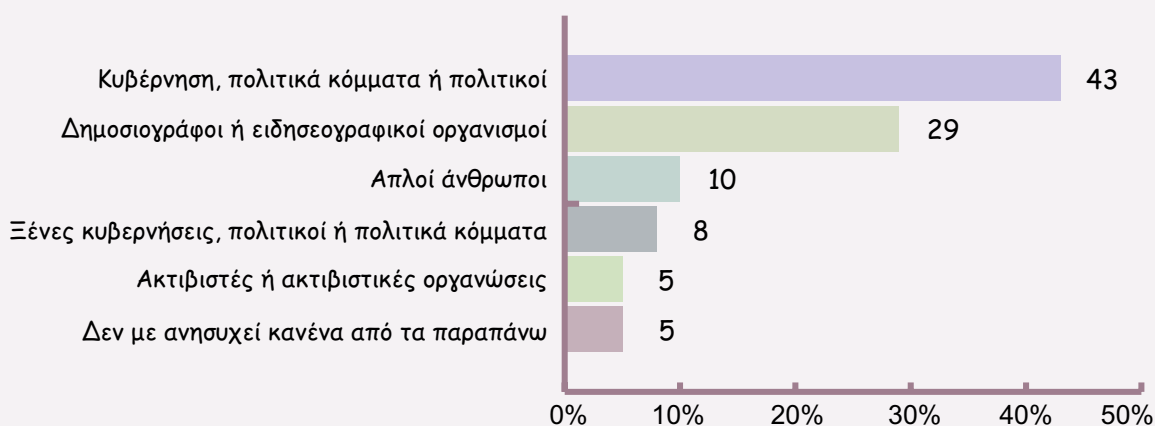
Ανησυχία για διαφορετικές πηγές παραπληροφόρησης

Οι Έλληνες χρήστες του διαδικτύου ανησυχούν κυρίως για την παραπληροφόρηση που πηγάζει από την κυβέρνηση, τα πολιτικά κόμματα ή τους πολιτικούς (43%) και από δημοσιογράφους ή ειδησεογραφικούς οργανισμούς (29%). Οι Έλληνες φαίνεται ότι ανησυχούν πολύ περισσότερο για την παραπληροφόρηση από δημοσιογράφους και ΜΜΕ απ' ό,τι οι κάτοικοι των υπόλοιπων 40 χωρών (13%). Μόλις το 10% ανησυχεί για την παραπληροφόρηση που πηγάζει από απλούς ανθρώπους και το 8% για την παραπληροφόρηση από ξένες κυβερνήσεις και πολιτικούς.

Οι Έλληνες χρήστες του διαδικτύου ανησυχούν κυρίως για τις επισκέψεις τους στις ιστοσελίδες των μέσων ενημέρωσης (33%) και μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως είναι το Facebook, το YouTube ή το Twitter (32%). Στις υπόλοιπες χώρες του δείγματος υπάρχει κατά μέσο όρο εντονότερη ανησυχία για την παραπληροφόρηση από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (40%) από όση στην Ελλάδα και χαμηλότερη ανησυχία για παραπληροφόρηση από τα μέσα ενημέρωσης (20%).

<https://www.dianeosis.org/2020/06/psifiakes-eidiseis-stin-ellada-to-2020/>

Πηγές παραπληροφόρησης

6

Παρατήρησε το ραβδόγραμμα και βρες ποιες οργανώσεις θεωρούν οι Έλληνες πηγές χαμηλότερης παραπληροφόρησης.

.....

.....

.....

© www.shutterstock.com

7

Διάβασε μαζί με την ομάδα σου το κείμενο και απαντήστε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιος φορέας είναι υπεύθυνος για τη διεξαγωγή της έρευνας;
- β) Πόσα κράτη παίρνουν μέρος στην έρευνα του Ινστιτούτου Reuters;

8

Σάρωσε και επέλεξε «σωστό» ή «λάθος».

11

Προκειμένου η ενημέρωσή σου από το διαδίκτυο να είναι όσο το δυνατό πιο αξιόπιστη, ακολούθησε πέντε ερωτήσεις-κλειδιά. Πρώτα σάρωσε και δεξ ένα βίντεο με τις ερωτήσεις.

Συμπλήρωσε τον πίνακα με τα πέντε πιο βασικά βήματα ελέγχου αξιοπιστίας μίας είδησης στο διαδίκτυο.

Πέντε βήματα ελέγχου της αξιοπιστίας μίας είδησης

1	
2	
3	
4	
5	

12

Γράψε ένα κείμενο με το οποίο θα ενημερώνεις τα συνομήλικά σου παιδιά για την παραπληροφόρηση στο διαδίκτυο και πώς μπορούν να προφυλαχθούν.

Τι είναι η παραπληροφόρηση;

Πώς μπορείς να πέσεις θύμα παραπληροφόρησης;

Τι μπορείς να κάνεις για ελέγξεις αν ένα κείμενο είναι αληθές ή ψευδές;

© www.shutterstock.com

Δ. Επαναληπτική ενότητα

1

Σάρωσε και άκουσε μαζί με την ομάδα σου ένα podcast* για την εξάρτηση από videogames. Κρατήστε σημειώσεις και απαντήστε στην ερώτηση: Ποιους «χτυπά» ο εθισμός του gaming σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα στην Ελλάδα;

* Τα podcast είναι ψηφιακά αρχεία ήχου που διατίθενται στο διαδίκτυο, συνήθως σε μορφή επεισοδίων, τα οποία οι χρήστες μπορούν να ακούσουν όποτε επιθυμούν.

2

Ποια χαρακτηριστικά κάνουν τα βιντεοπαιχνίδια ελκυστικά και εθιστικά για τους χρήστες τους σύμφωνα με όσα άκουσες;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3

Σύμφωνα με το podcast, ποια είναι τα χαρακτηριστικά σημάδια που εμφανίζει το άτομο το οποίο πάσχει από εθισμό στα βιντεοπαιχνίδια;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4

Σάρωσε και παίξε ένα κουίζ για το online gaming.

Το πρώτο παιδί που διαγνώστηκε με εξάρτηση από το διαδίκτυο

Η μητέρα ενός δεκαπεντάχρονου Βρετανού μιλά ανοιχτά για τον σοβαρό **εθισμό** του γιου της στα online παιχνίδια. Πώς το βρετανικό Εθνικό Σύστημα Υγείας πείστηκε να αντιμετωπίσει την περίπτωση ως ασθένεια.

Η περίπτωση ενός δεκαπεντάχρονου αγοριού που ζει με την οικογένειά του στο Λονδίνο έκανε το Εθνικό Σύστημα Υγείας (NHS) της Βρετανίας να αναγνωρίσει πρώτη φορά τον εθισμό στα online παιχνίδια ως υπαρκτή απειλή για τη διανοητική κατάσταση των παιδιών. Ήταν η τριχρόνη επιμονή της Κένταλ Πάρμαρ, μητέρας του παιδιού, που έπεισε τους «ειδικούς» να παραδεχτούν ότι πρόκειται για ένα νέο είδος επιδημίας που χτυπά κυρίως νέους οι οποίοι βρίσκονται στην εφηβεία.

Η μητέρα του πάλεψε επί τρία χρόνια για να πείσει το βρετανικό Εθνικό Σύστημα Υγείας προκειμένου να αναγνωριστεί ως επικίνδυνη η περίπτωση του και να αντιμετωπιστεί ανάλογα. Αυτή η στροφή του NHS έρχεται λίγους μήνες μετά τη σημαντική τοποθέτηση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας ότι αυτού του είδους τα παιχνίδια μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές **διανοητικές δυσλειτουργίες** και άλλα ψυχολογικά προβλήματα.

Τι σημαίνει «διανοητικές δυσλειτουργίες»;

- α) Κακή λειτουργία του εγκεφάλου.
- β) Ο εγκεφαλος λειτουργεί με ταχείς ρυθμούς.

Τον Ιούνιο του 2018, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναγνώρισε τον εθισμό στα videogames ως ψυχική διαταραχή, συμπεριλαμβάνοντάς τον στον επίσημο κατάλογο όλων των ασθενειών με την ονομασία «διαταραχή ηλεκτρονικού παιχνιδιού» (Gaming Disorder).

<https://saferinternet4kids.gr>

Ο γιος της είναι ένα ταλαντούχο παιδί που αγαπούσε πολύ τα αθλήματα, ήταν αρχηγός σε ομάδες ράγκμπι και κρίκετ. Ήταν, επίσης, πάρα πολύ κοινωνικός και δημοφιλής. Και ξαφνικά η εικόνα αυτού του παιδιού άλλαξε, όταν άρχισε να τον κυριεύει ο εθισμός του σε αυτού του είδους τα παιχνίδια, μετατρέποντάς το σε κρατούμενο μέσα στο ίδιο του το δωμάτιο. **«Από την ώρα που θα ξυπνήσει μέχρι την ώρα που θα κοιμηθεί, θέλει να βρίσκεται μέσα σε ένα τέτοιο παιχνίδι. Γι' αυτόν δεν υπάρχει πια ο έξω κόσμος»**, λέει η μητέρα του.

Το πρώτο ανησυχητικό σημάδι ήταν ότι ο γιος της βρισκόταν μονίμως στο διαδίκτυο, αντί να διαβάζει τα μαθήματά του. Άρχισε να εθίζεται και να αποφεύγει να κάνει οτιδήποτε σχετιζόταν με τον έξω κόσμο και την επαφή με πραγματικές καταστάσεις και αληθινούς ανθρώπους. Το μόνο που τον ενδιέφερε ήταν οι ήρωες αυτών των παιχνιδιών.

«Έχει πολλούς διαδικτυακούς “φίλους” και διασκεδάζει βασιλεύοντας σε φανταστικούς κόσμους και σε μη υπαρκτά περιβάλλοντα. Όλα αυτά έγιναν τόσο πραγματικά για εκείνον, που του έχουν διαστρεβλώσει τελείως την αίσθηση της πραγματικότητας», λέει η Κένταλ Πάρμαρ.

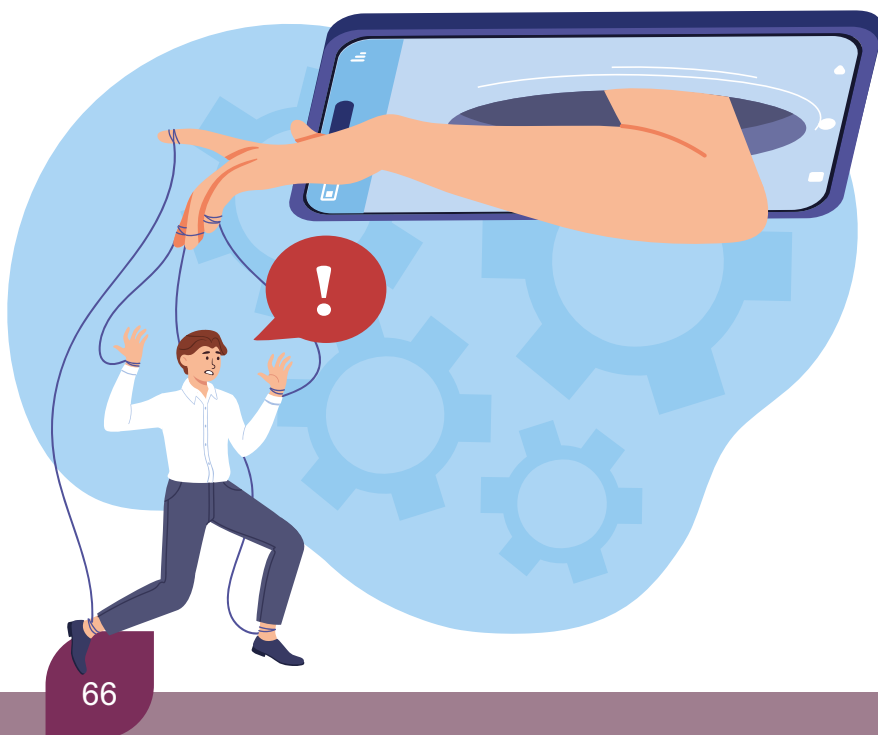

Σύμφωνα με στοιχεία που αρχίζουν να βγαίνουν στο φως, υπάρχουν χιλιάδες παιδιά –αλλά και ενήλικες σε μικρότερο ποσοστό– που αντιμετωπίζουν παρόμοια προβλήματα **εξάρτησης**. Υπολογίζεται ότι το 4% των εφήβων κινδυνεύει από κλινική εξάρτηση στο ίντερνετ. Το κλειδί του εθισμού βρίσκεται στο αίσθημα ότι φτάνεις σε κάποιο επίτευγμα, ότι κάτι καταφέρνεις, κάτι κατακτάς. Όλο και περισσότεροι άνθρωποι απολαμβάνουν την online αποδοχή και νιώθουν ότι δεν έχουν καμία ανάγκη να την αναζητήσουν στον έξω κόσμο.

Εκτός από την Κένταλ Πάρμαρ, υπάρχουν πολλοί ακόμη γονείς που ανησυχούν για τον

ολοένα αυξανόμενο εθισμό των παιδιών τους. Παλιότερα οι γονείς ανησυχούσαν όταν τα παιδιά τους περνούσαν πολύ χρόνο εκτός σπιτιού. Οι εποχές πλέον έχουν αλλάξει και τώρα ανησυχούν ακριβώς επειδή δεν βγαίνουν καθόλου από το δωμάτιό τους.

<https://www.protagon.gr/>

5

Επίλεξε τη σωστή απάντηση.

- Η περίπτωση του δεκαπεντάχρονου αγοριού
  - α) ήταν η αφορμή να αναγνωριστεί η ασθένεια από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας.
  - β) ανέδειξε τη σοβαρότητα του προβλήματος στην κοινωνία.
  - γ) έπεισε το βρετανικό Εθνικό Σύστημα Υγείας να αντιμετωπίσει την περίπτωση ως ασθένεια.
- Τα βιντεοπαιχνίδια
  - α) απαγορεύτηκαν στη Βρετανία, που τα αναγνώρισε ως απειλή για τους εφήβους.
  - β) μπορούν να προκαλέσουν σημαντικές διανοητικές δυσλειτουργίες και άλλα ψυχολογικά προβλήματα στους χρήστες τους.
  - γ) είναι μια καινούργια επιδημία και κινδυνεύουμε όλοι από αυτήν.
- Ο γιος της Κένταλ Πάρμαρ
  - α) πάσχει από μια σπάνια ασθένεια, σύμφωνα με τον ΠΟΥ.
  - β) δεν ήταν κοινωνικός, ενώ τώρα είχε πολλούς διαδικτυακούς φίλους.
  - γ) ήταν ταλαντούχος αθλητής.
- Πολλοί γονείς ανησυχούν
  - α) όταν τα παιδιά τους περνούν πολύ χρόνο έξω.
  - β) όταν τα παιδιά τους έχουν πολλούς διαδικτυακούς φίλους.
  - γ) που όλο και περισσότερα παιδιά εθίζονται στα βιντεοπαιχνίδια.
- Ο εθισμός στα βιντεοπαιχνίδια
  - α) βρίσκεται στην ικανοποίηση ότι πετυχαίνεις κάτι.
  - β) δεν αφορά τους γονείς των εφήβων.
  - γ) δεν αποτελεί πρόβλημα υγείας.

6

Παρακάτω δίνονται τέσσερα υποθετικά σενάρια για όσα μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια ενός διαδικτυακού παιχνιδιού. Χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες και κάθε ομάδα αναλαμβάνει από ένα σενάριο. Διαβάστε το και απαντήστε στις ερωτήσεις.

σενάριο Α

ΝΙΚΟΣ

Μα γιατί επιτίθεσαι μόνο σε εμένα;

ΜΑΝΟΣ

Είναι μέρος του παιχνιδιού!

ΝΙΚΟΣ

Ναι, αλλά το κάνεις μόνο σε εμένα, γιατί δεν επιτίθεσαι στους άλλους;

ΜΑΝΟΣ

Δεν φταίω εγώ που είσαι συνέχεια μπροστά μου. Απλά πρέπει να μάθεις να παίζεις πιο καλά.

ΝΙΚΟΣ

Μια χαρά ξέρω να παίζω! Αλλά εσύ συνέχεια προσπαθείς να μου το χαλάσεις.

σενάριο Β

ΝΙΚΟΣ

Ισχύει για σήμερα, ε;

ΜΑΝΟΣ

Δεν νομίζω να προλάβω, έχω πολλές εργασίες να κάνω.

ΝΙΚΟΣ

Όντως τώρα; Θα με αφήσεις μόνο;

ΜΑΝΟΣ

Συγγνώμη, αλλά αλήθεια πρέπει να τελειώσω τις εργασίες.

ΝΙΚΟΣ

Με απογοητεύεις, φίλε, δεν έχω κανέναν να παίξω τώρα. Υποσχέθηκες ότι θα έπαιζες απόψε.

σενάριο Γ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Λοιπόν, συγκεντρωθείτε όλοι. Πρέπει να κερδίσουμε!

ΣΤΕΛΛΑ

Ναι, έχουν γίνει πολλά λάθη, πρέπει να βελτιωθούμε.

ΜΑΝΟΣ

Προσπαθώ...

ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Ναι, προσπάθησε περισσότερο όμως, γιατί έχω βαρεθεί να χάνουμε συνέχεια.

σενάριο Δ

ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Πού είναι η Μαρία;

ΣΤΕΛΛΑ

Δεν την προσκάλεσα.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ

Γιατί; Αφού ήθελε να μπει στην ομάδα μας.

ΣΤΕΛΛΑ

Δεν θα μπει.

LIVE

7

Εξηγήστε τη διαδικτυακή σύγκρουση στο σενάριό σας.

- Πώς μπορεί να αισθάνονται τα άτομα σε αυτό το σενάριο;
- Πώς αλλιώς μπορεί η κατάσταση να επηρεάσει τους εμπλεκόμενους;
- Τι μπορεί να συμβεί στη συνέχεια σε αυτά τα σενάρια; Θα άλλαζε κάτι αν η συνομιλία ήταν ιδιωτική ή δημόσια (δηλαδή θα μπορούσαν να το δουν άλλοι στο διαδίκτυο;)
- Τι συμβουλή θα δίνετε σε αυτούς τους νέους; Πώς θα έπρεπε να βρουν τη λύση;

8

Άκουσε μαζί με την ομάδα σου τον διάλογο στο ηχητικό αρχείο και απαντήστε στις ερωτήσεις.

α) Ποια πρόσωπα συνομιλούν στον διάλογο που ακούσατε;

.....

.....

β) Τι γνωρίζουμε για τον Αλέξη;

.....

.....

γ) Ποιες αλλαγές στη συμπεριφορά του Αλέξη διαπιστώνει ο πατέρας του;

.....

.....

δ) Ποιες αλλαγές διαπιστώνει η δασκάλα του;

.....

.....

ε) Τι ζητά ο πατέρας από την εκπαιδευτικό του παιδιού του;

.....

.....

στ) Τι φοβάται ο πατέρας του Αλέξη;

.....

.....

ζ) Για ποιον λόγο επισκέφτηκε ο πατέρας τη δασκάλα του γιου του;

.....

.....

η) Ποια συναισθήματα πιστεύετε ότι διακατέχουν τον πατέρα του Αλέξη;

.....

.....

9

Ωρα για λογομαχία! Θέμα: Διαδικτυακό Vs Ομαδικό παιχνίδι στη γειτονιά. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες. Η μία ομάδα θα υπερασπίζεται με επιχειρήματα τα διαδικτυακά βιντεοπαιχνίδια και η άλλη το παιχνίδι των παιδιών στη γειτονιά. Η τρίτη ομάδα θα έχει τον ρόλο των συντονιστών-κριτών της λογομαχίας.

Συντονιστές-κριτές: Ένας μαθητής ή μία μαθήτρια θα πληκτρολογεί και θα καταγράψει τα επιχειρήματα που θα ανακοινώνονται από τις δύο ομάδες διαμορφώνοντας έναν ψηφιακό πίνακα της λογομαχίας στον ΗΥ της τάξης. Ένα δεύτερος μαθητής ή μαθήτρια που θα καταγράφει στον πίνακα της τάξης τα επιχειρήματα (υποστηρικτική τεχνική για την πληκτρολόγηση) και δύο ακόμη μαθητές ή μαθήτριες οι οποίοι θα ελέγχουν την ορθότητα και εγκυρότητα των επιχειρημάτων. Στο τέλος τυπώνετε το αρχείο με την καταγραφή των επιχειρημάτων και το μοιράζετε σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες στην τάξη.

Σε ποιον βαθμό έμαθα:

	1	2	3	4	5
• Να ερμηνεύω πληροφορίες από μία διαδικτυακή ραδιοφωνική μετάδοση (podcast).					
• Να περιγράφω μία φανταστική καθημερινότητα του μέλλοντος.					
• Να ερμηνεύω οπτικοακουστικές πληροφορίες.					
• Να διαμορφώνω επιχειρήματα σε λογομαχίες.					
• Να γράφω πληροφοριακά κείμενα.					
• Να κάνω μία έρευνα.					
• Να αιτιολογώ και να ερμηνεύω τις συνέπειες της χρήσης των βιντεοπαιχνιδιών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.					

Τι μου άρεσε στην ενότητα «Ψηφιακός κόσμος».

.....

.....

.....

Τι δεν μου άρεσε στην ενότητα «Ψηφιακός κόσμος».

.....

.....

.....

1 = καθόλου   2 = πολύ λίγο   3 = μέτρια   4 = πολύ   5 = πάρα πολύ

- Α. Η επέτειος της 25ης Μαρτίου του 1821
- Β. Η γιορτή του Πάσχα
- Γ. Η επέτειος της προσάρτησης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα
- Δ. Καλοκαίρι

Σε αυτή την ενότητα
θα μάθεις:

- Να ερμηνεύεις λογοτεχνικά κείμενα.
- Να αναλύεις ποιήματα.
- Να περιγράφεις αναμνήσεις για συμβάντα της ζωής σου.

 Λέξεις-κλειδιά

ήρωες του '21, Πάσχα, απελευθέρωση των Δωδεκανήσων, θάλασσα

Νικηταράς.

Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα.

© <https://www.kathimerini.gr/>

© <https://upload.wikimedia.org/>

Α. Η επέτειος της 25ης Μαρτίου του 1821

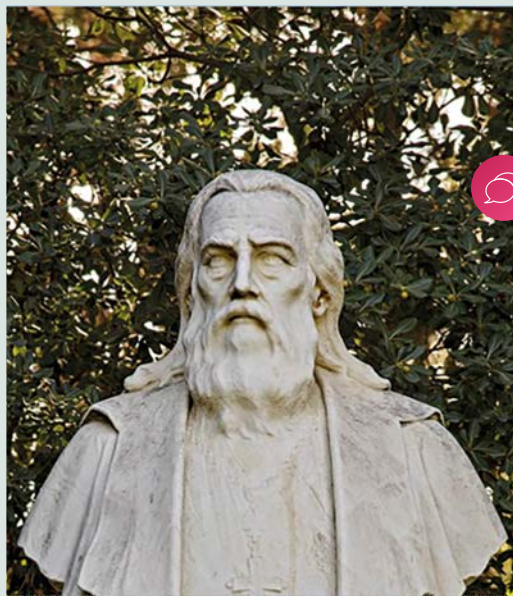
© www.athenssculptures.com

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ: Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα
 ΘΕΣΗ: Πεδίον του Άρεως, Λεωφόρος Ηρώων
 ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ: 1937
 ΥΛΙΚΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ: Μάρμαρο
 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ: Λάζαρος Λαμέρας

© www.athenssculptures.com

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ: Νικηταράς
 ΘΕΣΗ: Πεδίον του Άρεως, Λεωφόρος Ηρώων
 ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ: 1937
 ΥΛΙΚΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ: Μάρμαρο
 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ: Γρηγόριος Ζευχώλης

© www.athenssculptures.com

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ: Παλαιών Πατρών Γερμανός
 ΘΕΣΗ: Πεδίον του Άρεως, Λεωφόρος Ηρώων
 ΕΤΟΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ: 1937
 ΥΛΙΚΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ: Μάρμαρο
 ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ: Γιώργος Συννέφας

1

Παρατήρησε τις εικόνες και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιο είδος τέχνης βλέπεις στις εικόνες;
- β) Βρες τις ομοιότητες και τις διαφορές στις τρεις προτομές των ηρώων.

2

Σάρωσε για να μάθεις περισσότερα για τους τρεις ήρωες της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

Στα Δερβενάκια του Μοριά, 1822

Το σπαθί του Νικηταρά

Με κρατούσε μέσα στο **σελάχι** του με καμάρι. Μόλις με 'βγαλε απ' το θηκάρι μου με φίλησε. «Για την πατρίδα», μου είπε με μάτια που πέταγαν σπίθες. Ύστερα με σήκωσε ψηλά σαν να χαιρετούσε τον Θεό.

Τον έλεγαν Νικηταρά Σταματελόπουλο, αλλά όλοι τον φώναζαν Νικηταρά. Ήταν αρχή ακόμα της Επανάστασης, καλοκαίρι του 1822. Εκείνη την ημέρα οι Έλληνες με διαταγή του Κολοκοτρώνη είχαν πιάσει τη στενωπό στα Δερβενάκια. Η τούρκικη στρατιά, μια ατέλειωτη πορεία πολεμιστών και ζώων φορτωμένων εφόδια, διέσχιζε σαν τεράστιο φίδι

τον αργολικό κάμπο. Οι **ιππουρίδες** των Οθωμανών στρατηγών **προπορεύονταν**. Τα τύμπανα έφερναν ρίγη στους Έλληνες αγωνιστές.

Μόλις μπήκαν οι πρώτοι στρατιώτες του Δράμαλη μέσα στα στενά, άρχισε το «γλέντι». Δόθηκε το σύνθημα και οι Έλληνες όρμησαν με ιαχές από τα βράχια.

Εμείς, τα σπαθιά και τα γιαταγάνια, είχαμε τον πρώτο λόγο στη μάχη σώμα με σώμα.

Ο Νικηταράς με κρατούσε με δύναμη και πείσμα. Τα πέντε δάκτυλά του με έσφιγγαν και δεν

«**Σελάχι**» είναι η δερμάτινη ζώνη του πολεμιστή όπου έκρυβε τα όπλα του.

«**Ιππουρίδες**» είναι οι φούντες από τρίχα ουράς αλόγου, διακριτικό Τούρκου πασά.

με άφηναν να πάρω ανάσα. Ένιωθα την αγωνία τους όταν κινδύνευαν. Δεν με εγκατέλειψαν στιγμή. Έκαμα, όμως, καλά τη δουλειά. Δεν με σκούπισε απ' το εχθρικό αίμα ούτε μία φορά.

Αργά το σούρουπο όλα είχαν ησυχάσει, μα ο Νικηταράς δεν με είχε αφήσει από το χέρι του. Η περίτεχνη λαβή μου είχε γίνει ένα με τη χούφτα του.

Ακούστηκαν φωνές στο στρατόπεδο.

«Φέρτε έναν γιατρό!»

Σε λίγη ώρα ο γιατρός με απελευθέρωνε με το νυστέρι του απ' το σφιχταγκάλιασμα του αφέντη μου. Τα δάχτυλά του είχαν πάθει **αγκύλωση** και δεν ξεκόλλαγαν από πάνω μου.

«Τουρκοφάγος» ήταν το παρατσούκλι που του κότσαραν εκείνο το βράδυ γελώντας τα παλικάρια. Γελούσε κι αυτός χαρούμενος κι ευτυχισμένος που είχε κάμει το χρέος του στην πατρίδα.

Έσκυψε και με φίλησε λέγοντας, «Τιμημένο μου». Με σκούπισε πάνω στη φουστάνελα του, που είχε γίνει κατακόκκινη από το αίμα. Ύστερα σώπασε για καιρό.

Με τον ερχομό του βασιλιά Όθωνα, εγώ, το διάσημο πια γιαταγάνι του Νικηταρά, κατέληξα σε προθήκη μαζί με άλλα όπλα αγωνιστών. Τα έδωσαν δώρα στον νέο βασιλιά για να θυμάται τον αγώνα για την ανεξαρτησία του βασιλείου που κυβερνούσε. Συγκατοικούσα με άλλα σπαθιά και όπλα των αγωνιστών στη νέα πρωτεύουσα του κράτους, την Αθήνα. Μη με βλέπεις έτσι ταλαιπωρημένο. Σε όλες τις μάχες πρωταγωνιστούσα. Στο Βαλτέτσι, στο Ναύπλιο, στην Τριπολιτσά, στην Αράχοβα.

Ήμουν περήφανο που υπηρετούσα έναν τέτοιο αγωνιστή. Του 'χαν βγάλει και τραγούδι: «Του Λεωνίδα το σπαθί/Νικηταράς θα το φορεί».

Δύο δεκαετίες μετά, έμαθα ότι πέθανε επαίτης στον Πειραιά. Ποιος; Ο Νικηταράς, που σάλταρε πάνω από τα άλογα. Που έτρεχε και δεν κουραζόταν. Που πολεμούσε με καρδιά λιονταριού.

Αναστασία Ευσταθίου, *Το δικό μας 1821*, Ελληνοεκδοτική, 2024

Το σπαθί του Νικηταρά περιλαμβάνεται στη συλλογή όπλων των Αγωνιστών του 1821 που εκτίθενται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, το οποίο στεγάζεται στο Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής στην Αθήνα.

© www.athenssculptures.com

3

Σάρωσε και επέλεξε το σωστό.

© www.nationalgallery.gr

«Η μάχη στα στενά των Δερβενακίων»,
Βρυζάκης Θεόδωρος
(1814 ή 1819 - 1878).

4

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιος αφηγείται την ιστορία;
- β) Ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται στο κείμενο;
- γ) Πού βρίσκεται σήμερα ο αφηγητής της ιστορίας;

5

Βάλε ✓ στο σωστό κουτάκι.

	Σ	Λ
Ο Νικηταράς είχε ιδιαίτερη σχέση με το σπαθί του.		
Οι Έλληνες στα Δερβενάκια είχαν στήσει καρτέρι στους Τούρκους.		
Το σπαθί του Νικηταρά, αφού το δώρισαν στον βασιλιά, βρίσκεται στην προσωπική συλλογή του.		
Ο Νικηταράς πήρε μέρος με το σπαθί του αποκλειστικά στη μάχη στα Δερβενάκια.		
Ο Νικηταράς δοξάστηκε πριν από τον θάνατό του.		

6

Πώς περιγράφεται στο κείμενο η αγάπη του Νικηταρά για το σπαθί του; Βρες τις προτάσεις σε διαφορετικές παραγράφους, υπογράμμισέ τις και απάντησε στην ερώτηση.

.....

.....

.....

.....

.....

Σπέτσες 1825

Η πιστόλα της Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας

Με κρατούσε πάντα με δύναμη και σιγουριά. Με είχε περασμένη στο μεταξωτό ζωνάρι της. Αστραφτα κι εγώ από περηφάνια που τη συνόδευα.

Δεν ήταν γυναίκα αυτή. Ήταν μια Αμαζόνα που θέλησε να ζήσει σε χρόνους δύσκολους. Σου μιλώ για την αρχόντισσα των Σπετσών.

© Lefteris Papaulakis | Dreamstime.com

Η πιστόλα της Μπουμπουλίνας περιλαμβάνεται στη συλλογή όπλων που εκτίθεται στο Μουσείο Λασκαρίνας Μπουμπουλίνας στις Σπέτσες. Το οίκημα του μουσείου αποτελεί το αρχοντικό στο οποίο έζησε η ηρωίδα.

© <https://argolikivivliothiki.gr/>

Πήρα φωτιά για χάρη της πολλές φορές. Κάθε βόλι μου έβρισκε τον στόχο του και η χαρά που έπαιρνε η Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα δεν μετριόταν με όλα τα χρυσάφια του κόσμου.

Με καμάρωνε σαν να φορούσε πάνω της το πιο ακριβό κόσμημα. Αυτή που είχε όλα τα κοσμήματα και τα χρυσάφια του κόσμου λάτρευε εμένα, μια κοντόκαννη πιστόλα.

Περνούσε ώρες μαζί μου. Μου ψιθύριζε όμορφα λόγια για τη λευτεριά της πατρίδας. Με γυάλιζε με λίπος από το μεδουλάρι.¹ Κι εγώ, για να την ευχαριστήσω, αποκάλυπτα τα περίτεχνα σχέδιά μου, αυτά που είχαν σκαλίσει οι Ηπειρώτες αργυροχόοι. Είχα στην ξύλινη λαβή μου σκαλιστά λουλούδια, δέντρα και πουλιά, εικόνες από τους ειρηνικούς καιρούς που θα έρχονταν. Ήμουν όλη μια υπόσχεση ενός καλού μέλλοντος. [...]

Αναστασία Ευσταθίου, *Το δικό μας 1821*,
Ελληνοεκδοτική, 2024

1. **μεδουλάρι:** μεταλλική θήκη όπου φυλούσαν το λίπος ή μεδούλι που χρησίμευε στη λίπανση των όπλων.

7

Σάρωσε για να μάθεις για περισσότερα προσωπικά αντικείμενα των αγωνιστών του 1821.

8

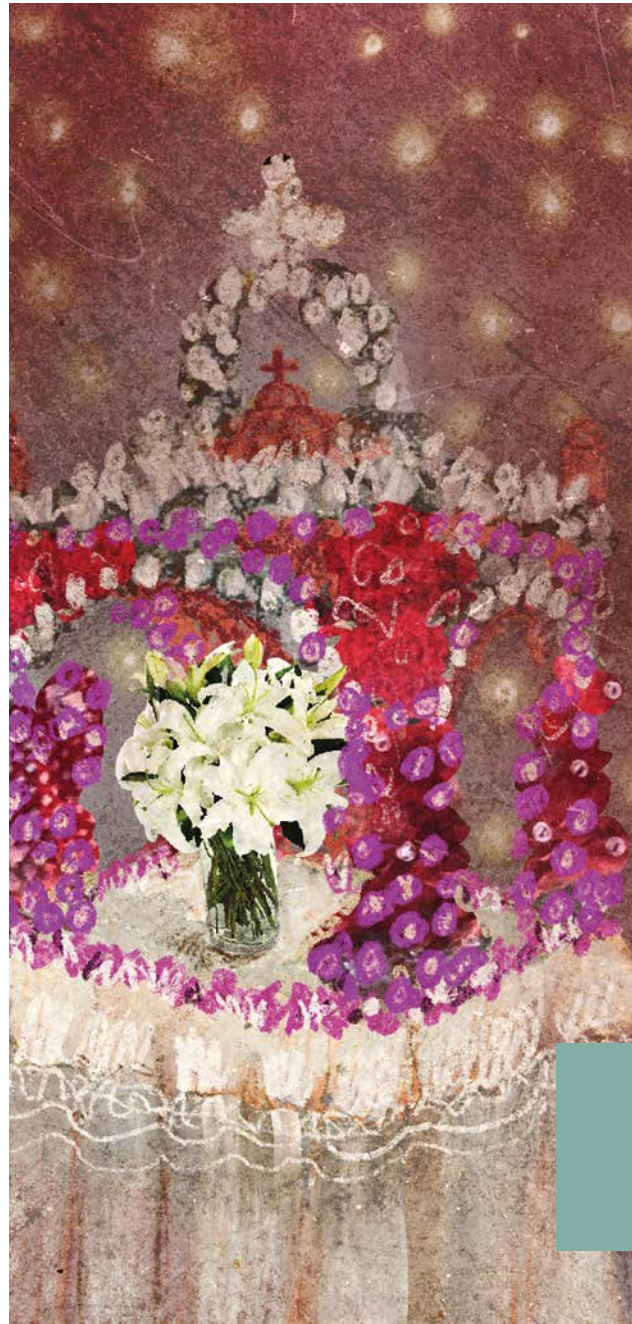
Και στα δύο αφηγηματικά κείμενα διηγούνται ιστορίες τα όπλα των αγωνιστών. Τι σχήμα λόγου είναι αυτό; Γιατί πιστεύεις ότι επιλέγει αυτόν τον τρόπο η συγγραφέας για να μιλήσει για τους αγωνιστές του 1821; Αιτιολόγησε την άποψή σου.

▶▶▶ Β. Η γιορτή του Πάσχα

Γιορτές

Η νύχτα των Παθών, Αγία Παρασκευή μεγάλη,
 θυμάσαι; Οι κράχτες βροντεροί του δρόμου και χουγιάζουν
 «Ώρα, ώρα για την εκκλησιά!» Τα σήμαντρα σωπαίνουν,
 μήπως ταραξουν του Ιησού τον ύπνο ολοχυρμένου
 στων επιτάφιων τα χρυσά τα σάβανα που οι βιόλες
 χλωμές και τα τριαντάφυλλα τα κοκκινόπλουμιζαν.
 Θυμάσαι; Η νύχτα των Παθών μα και τ' Απρίλη η νύχτα
 της χώρας όλα, νόμιζες, να βουβαθούν γυρεύαν
 θρήσκα και κατανυχτικά, τη σιγαλιά να κάμουν
 μια προσφορά ευλαβική προς του Κυρίου τα Πάθη.
 Και μοναχά δεν σώπαινε στο περιβόλι μέσα
 με τη δικούλα του εκκλησιά, με τη λατρεία δική του,
 πιστός και ιερουργός Θεού ψηλότερου απ' όλους,
 τ' αηδόνι. Η νύχτα των Παθών, μα και τ' Απρίλη η νύχτα.
 Διάπлатες πέρα οι εκκλησιές ολόφωτες και φτάναν
 απ' τ' ανοιχτά παράθυρα στα σπίτια μας οι θρήνοι
 σεμνοί κι αντιθρηνούσανε στου χριστιανού τα χείλη:
 «Ζωή εν τάφω... Έαρ γλυκύ... Γλυκύτερόν μου τέκνον...»
 Μπρος στην πεζούλα του σπιτιού, της γειτονιάς μελίσσι
 κι εμείς, αγόρια αγίνωτα κι αστάλωτες παιδούλες,
 ο ύπνος δεν μας έπαιρνε, προσμέναμε την ώρα
 της εκκλησιάς...

Από την ποιητική συλλογή *Η ασάλευτη ζωή*
 του Κωστή Παλαμά (1904)

1

Διάβασε το ποίημα και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποια μέρα περιγράφει το ποίημα;
- β) Μέσα στη σιγαλιά της νύχτας των Παθών, ποιος ήχος ακουγόταν μόνο;
- γ) Τι άκουγαν από τα παράθυρά τους οι πιστοί;

Παιδικό Πάσχα

Εγώ μικρός πήγαινα στην κοντινή μας, στον Αϊ-Γιάννη των Λογοθετών, που ήταν μάλλον αριστοκρατική εκκλησία κι οι λειτουργίες της άρχιζαν πάντα στις οκτώ (στην ακόμη πιο αριστοκρατική Φανερωμένη, γειτονική μας κι αυτή, άρχιζαν στις εννιά). Φορούσα τα λαμπριάτικά μου, ένα μικρό κουδούνι (θα δείτε τι το ήθελα) κι έτρεχα να προφτάσω... Απ' έξω απ' την εκκλησία, στο «πλάτωμα» –και μπροστά στο παλάτι των Λογοθετών– ήταν στημένο το απλό «τετράποδο» εικονοστάσι. Κι αφού, με το «Δεύτε λάβετε φως», ανάβαμε όλοι τις λαμπάδες μας από τη μεγάλη λαμπάδα του παπά –ήταν ένας ωραίος ψηλός γέρος, με χιονόλευκη γενειάδα– βγαίναμε στο πλάτωμα με την εικόνα της Ανάστασης, που την έστηναν στο «τετράποδο». Η τελετή άρχιζε, ακούγαμε το χαρμόσυνο ευαγγέλιο και το πρώτο «Χριστός Ανέστη» και γυρίζαμε στην εκκλησία, αφήνοντας εκεί έξω την εικόνα, για να την ασπάζονται οι διαβάτες. Αυτό γινόταν σ' όλα τα «πλάτωμα» της χώρας, όπου ήταν εκκλησία. [...]

Όπως εδώ κάθε εκκλησία τη Μεγάλη Παρασκευή βγάζει τον Επιτάφιό της, έτσι τότε στη Ζάκυνθο το απόγευμα του Πάσχα κάθε εκκλησία έβγαζε την Ανάστασή της. Λιτανεύε¹ δηλαδή στην περιοχή της την εικόνα της Αναστάσεως, που ως εκείνη την ώρα έμενε στο «τετράποδο». Μπροστά η πελώρια σημαία –γιατί κάθε εκκλησία είχε τη σημαία της, με άλλα χρώματα κι άλλες παραστάσεις– πίσω το «κασίτελο» –ασημένιος σταυρός σε ψηλό κοντάρι, όπου ήταν κρεμασμένο το χρυσοκέντητο λάβαρο της εκκλησίας–, κατόπιν η εικόνα κάτω από μια κομψή ουρανία, το «μπαλδακίνο», και κατόπιν οι παπάδες, οι ψαλτάδες και πολὺς ἢ λίγος λαός, κατά την εκκλησία και την ενορία. Κι η μεγάλη μου διασκέδαση ήταν να γυρίζω την πόλη κρατώντας το χέρι του πατέρα μου και να βλέπω τις **αμέτρητες** αυτές μικρές λιτανείες, που πολλές φορές

απαντιούνταν, διασταυρώνονταν και –τι παράξενο!– οι άνθρωποι που ακολουθούσαν τη μια έκαναν τον σταυρό τους προς την εικόνα... της άλλης!

1. **Λιτανεύω:** περιφέρω ιερά αντικείμενα.

Αλλά όταν μεγάλωσα ακόμα, προτιμούσα, αντί να γυρίζω τους δρόμους για να βλέπω τις λιτανείες, να πηγαίνω ν' ακούσω τον εσπερινό (την Αγάπη) και ν' ακολουθώ ύστερα στις **λιτανείες** σαν μεγάλος. Και πήγαινα πάντα στη Φανερωμένη. Άλλη απόλαυση εκεί, αληθινά αισθητική, καλλιτεχνική. Γιατί, καθώς ξέρουν όλοι, η Φανερωμένη της Ζακύνθου είναι ένα θαύμα εκκλησιάς. Κι ο εσπερινός του Πάσχα γινόταν τότε μ' όλη την επισημότητα. **Χοροστατούσε** ο Κατραμής, ο ωραίος εκείνος δεσπότης που θα 'λεγες πως η ωραία εκκλησία έγινε γι' αυτόν κι αυτός για την ωραία εκκλησία. Ο σεβάσμιος εφημέριος, ο παπα-Στουπάθης, με τ' ασημένια μαλλιά και γένια, φορούσε τα καλύτερά του άμφια, που μόνο η Φανερωμένη τα είχε τόσο όμορφα και τόσο πολυτελή. Το ίδιο καλοντυμένοι και οι άλλοι παπάδες, καθώς και οι διάκοι με τα δικηροτρύκηρα. Διπλός χορός απ' τους καλύτερους φαλάδες της χώρας. Τάξη, ευκοσμία, ακρίβεια σ' όλα απερίγραπτη. Και προπάντων μουσική. Α, τι μουσική! [...]

Αλλά η αποθέωση ήταν η είσοδος του ευαγγελίου με το «Φως ιλαρόν». Τι τα θέλετε! Αυτά τα πράγματα δεν ξαναγίνονται πια. Εχάθηκαν για πάντα με τους ανθρώπους, τους μεγάλους καλλιτέχνες που τα έκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μια Φανερωμένη, αν μπορείτε, βρείτε μου τους αρχιτέκτονες, τους ζωγράφους, τους ξυλογλύπτες, τους ασημοσκαλιστές και τους χρυσοτές που την έκαναν, τη στόλισαν, φέрте μου κι έναν Κατραμή με το επιτελείο του να τη λειτουργά.

Αμ δε! Αυτά που γίνονται σήμερα δεν είναι παρά παρωδίες. Και η τελειότερη εκκλησιαστική τελετή στην Αθήνα δεν μπορεί να συγκριθεί με μια ζακυνθινή του καιρού εκείνου.

Γρηγόριος Ξενόπουλος,
Παιδικό Πάσχα, *Ν. Εστία*, τεύχος
592, 15.4.1952 (διασκευή)

Η **λιτανεία** είναι η υπαίθρια θρησκευτική πομπή με περιφορά ιερής εικόνας ή λειψάνων.

εσπερινός του Πάσχα γινόταν τότε μ' όλη την επισημότητα. **Χοροστατούσε** ο Κατραμής, ο ωραίος εκείνος δεσπότης που θα 'λεγες πως η ωραία εκκλησία έγινε

γι' αυτόν κι αυτός για την ωραία εκκλησία. Ο σεβάσμιος εφημέριος, ο παπα-Στουπάθης, με τ' ασημένια μαλλιά και γένια, φορούσε τα καλύτερά του άμφια, που μόνο η Φανερωμένη τα είχε τόσο όμορφα και τόσο πολυτελή. Το ίδιο καλοντυμένοι και οι άλλοι παπάδες, καθώς και οι διάκοι με τα δικηροτρύκηρα. Διπλός χορός απ' τους καλύτερους φαλάδες της χώρας. Τάξη, ευκοσμία, ακρίβεια σ' όλα απερίγραπτη. Και προπάντων μουσική. Α, τι μουσική! [...]

Αλλά η αποθέωση ήταν η είσοδος του ευαγγελίου με το «Φως ιλαρόν». Τι τα θέλετε! Αυτά τα πράγματα δεν ξαναγίνονται πια. Εχάθηκαν για πάντα με τους ανθρώπους, τους μεγάλους καλλιτέχνες που τα έκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μια Φανερωμένη, αν μπορείτε, βρείτε μου τους αρχιτέκτονες, τους ζωγράφους, τους ξυλογλύπτες, τους ασημοσκαλιστές και τους χρυσοτές που την έκαναν, τη στόλισαν, φέрте μου κι έναν Κατραμή με το επιτελείο του να τη λειτουργά.

Αμ δε! Αυτά που γίνονται σήμερα δεν είναι παρά παρωδίες. Και η τελειότερη εκκλησιαστική τελετή στην Αθήνα δεν μπορεί να συγκριθεί με μια ζακυνθινή του καιρού εκείνου.

Γρηγόριος Ξενόπουλος,
Παιδικό Πάσχα, *Ν. Εστία*, τεύχος
592, 15.4.1952 (διασκευή)

2

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- Σε ποια περιοχή της Ελλάδας περνά ο αφηγητής το παιδικό του Πάσχα;
- Στην πρώτη του ανάμνηση ποια ημέρα της Μεγάλης Εβδομάδας περιγράφει;
- Ποια ήταν η μεγάλη διασκέδαση του αφηγητή όταν ήταν παιδί;

3 Βάλε ✓ στο σωστό κουτάκι.

	Σ	Λ
Ο αφηγητής, όταν ήταν μικρός, συνήθιζε να κάνει την Ανάσταση στην εκκλησία της Φανερωμένης.		
Η μορφή του παπά το βράδυ της Ανάστασης έχει αποτυπωθεί στον αφηγητή σαν μια όμορφη ανάμνηση.		
Στη Ζάκυνθο κάθε εκκλησία λιτάνευε το απόγευμα του Πάσχα της εικόνα της Ανάστασης.		
Στην εκκλησία της Φανερωμένης ο εσπερινός της Αγάπης γινόταν με κάθε επισημότητα.		
Οι εκκλησιαστικές τελετές στην Αθήνα μπορούν να συγκριθούν με αυτές της Ζακύνθου.		

4 Γιατί ο συγγραφέας θεωρεί ότι η Φανερωμένη στη Ζάκυνθο είναι «ένα θαύμα εκκλησίας»; Υπογράμμισε στο κείμενο τις προτάσεις που περιγράφει την εκκλησιά.

5 Τι αναπολεί ο συγγραφέας; Σε ποιες μέρες του Πάσχα αναφέρεται;

.....

.....

.....

.....

6 Σάρωσε για να συμπληρώσεις τις προτάσεις με ό,τι ταιριάζει.

© www.shutterstock.com

Φανερωμένη Ζακύνθου

7

Περίγραψε μία δική σου ανάμνηση από τις άγιες μέρες του Πάσχα. Πού βρισκόσουν; Με ποιους; Τι ξεχωριστό θυμάσαι; Πώς αισθάνθηκες;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Γ. Η επέτειος της προσάρτησης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα το 1948

© <https://ellinoistorin.gr/?p=2398>

Η ενσωμάτωση της ηρωικής Δωδεκανήσου στην Ελλάδα: 7 Μαρτίου 1948

Με τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τη νίκη των Συμμάχων σε βάρος των δυνάμεων του Άξονα, η μικρή Ελλάδα με τη μεγαλειώδη αντίσταση, που έκανε το πρόσωπο-σύμβολο της νίκης Winston Churchill ν’ αναφωνήσει τη μνημειώδη φράση «πολέμησαν ως ήρωες, πολέμησαν ως Έλληνες!», μετρούσε απώλειες παντός είδους: σε άμαχο πληθυσμό, σε νεκρούς στα μέτωπα, σε φυσικό πλούτο και εγκαταστάσεις κοινής ωφέλειας.

Μόνη ελπίδα από τη μοιρασιά της λείας του πολέμου δεν φαινόταν άλλη –όπως και έγινε– από την εκπλήρωση του αιώνιου πόθου των Δωδεκανησίων για την Ένωση των νήσων τους με τη Μητέρα Ελλάδα.

Η Ιταλική ανακωχή του 1943, η παράδοση των νησιών από τους Γερμανούς στα συμμαχικά στρατεύματα στις 8 Μαΐου 1945, η απόφαση των νικητών του πολέμου να αποδοθούν τα Δωδεκάνησα στην Ελλάδα, η αγγλική στρατιωτική κατοχή μέχρι την 31η Μαρτίου 1947 και η υπογραφή στις 10 Φεβρουαρίου 1947 στο Παρίσι της Συνθήκης Ειρήνης μεταξύ των Συμμάχων και συνασπισμένων δυνάμεων (μεταξύ αυτών και της Ελλάδας), και της Ιταλίας από την άλλη, αποτέλεσαν μια αλυσίδα γεγονότων που κατέληξαν στο αίσιο για τη Δωδεκάνησο τέρμα, της επανενσωμάτωσής τους στην Ελλάδα με τον Ν. 518/9.1.1948 που ψήφισε η Βουλή των Ελλήνων με συμβολική ημερομηνία έναρξης της ισχύος την 28η Οκτωβρίου 1947.

Φωτεινή Τομαή-Κωνσταντοπούλου
<https://ellinoistorin.gr/?p=2398>

Οδός 7ης Μαρτίου – Ο δρόμος προς την απελευθέρωση

16 Μαΐου 1945

Αγαπητό ημερολόγιο, η χθεσινή μέρα θα χαραχθεί ανεξίτηλα στη μνήμη μου. Είμαι πλέον 40 ετών κι έχω ζήσει τούρκικη, ιταλική, γερμανική κατοχή και αγγλική **επι-**

κυριαρχία. Ο γιος μου, αν και μόλις 12 χρονών, μόνο την τούρκικη κατοχή δεν γνώρισε. Η χθεσινή ημέρα όμως μοιάζει να σηματοδοτεί την αρχή του τέλους των δεινών της Δωδε-

κανήσου, καθώς ανατέλλει η ελπίδα της Ένωσης με την Ελλάδα. Θέλω να ονειρεύομαι για το παιδί μου και για όλα τα παιδιά του τόπου μας μια καλύτερη ζωή! Ο λαός της Ρόδου, σύσσωμος, συγκεντρώθηκε στο λιμάνι να υποδεχθεί το θρυλικό αντιτορπιλικό «Αβέρωφ», στο οποίο επέβαινε ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός συνοδευόμενος από τα εξέχοντα μέλη της δωδεκανησιακής επιτροπής, τον Σκεύο Ζερβό και τον Ιωάννη Καζούλλη. Στον λόγο του ο **Μακαριότατος** συνέστησε «μικράν υπομονήν μέχρι την οριστική διευθέτηση του δωδεκανησιακού ζητήματος» και έκανε αισιόδοξες προβλέψεις.

Μακαριότατος είναι ο επίσημος χαρακτηρισμός των πατριαρχών και των αρχιεπισκόπων, που χρησιμοποιείται και ως προσφώνηση.

28 Ιουνίου 1946

Η εφημερίδα *Χρόνος*, όργανο της αγγλικής διοίκησης, χθες είχε πρωτοσέλιδο τίτλο: «Η Δωδεκάνησος αποδίδεται εις την Ελλάδα». Ο Μολότοφ αίρει τις επιφυλάξεις του, μεταφέροντας το κλίμα από τη Διάσκεψη της Ειρήνης. Όλοι αισθανόμαστε ότι βρισκόμαστε στην τελική ευθεία και περιμένουμε τις εξελίξεις μέρα με τη μέρα, με κομμένη την ανάσα... Στη Βουλή των Ελλήνων, ο δωδεκανησιακός καταγωγής Γεώργιος Μαύρος χαιρέτισε τη χαρμόσυνη είδηση με ενθουσιασμό και προέβλεψε ότι σύντομα η αίθουσα της Βουλής θα δεξιωθεί βουλευτές από τον τόπο.

14 Ιουλίου 1946

Αγαπητό ημερολόγιο, χαράς Ευαγγέλια! Υψώθηκε η πρώτη ελληνική σημαία στον ιστό του δημαρχιακού μεγάρου Ρόδου σε επίσημη τελετή. Η κοσμοσυρροή δεν περιγράφεται...

10 Φλεβάρη 1947

Γιούπι! Θέλω να χοροπηδήσω σαν μικρό παιδί! Υπογράφηκε στο Παρίσι συνθήκη ειρήνης με την Ιταλία, η οποία εκχωρεί ανάμεσα στα άλλα στην Ελλάδα την πλήρη κυριαρχία των νησιών της Δωδεκανήσου και των παρακείμενων νησίδων. Ο βαθύτερος πόθος όλων μας εκπληρώνεται και οι αγώνες δικαιώνονται! Παρ' όλα αυτά, δεν μπορεί κανείς να μην πικραίνεται και να μην είναι επιφυλακτικός απέναντι σε όσους αυτοχρίστηκαν σωτήρες μας! Παραμονές της Ένωσης οι Άγγλοι έχουν ξεγυμνώσει το νησί. Παίρνουν μαζί τους ό,τι θεωρούν πολύτιμο ή το ξεπουλάνε

σε μαυραγορίτες. Περνώντας με τον φίλο μου τον Κυριακό τις προάλλες από το αεροδρόμιο, είδαμε κάτι εργάτες να γκρεμίζουν το κεντρικό κτίριο. Απορήσαμε και σταματήσαμε να δούμε τι συμβαίνει. Μας πληροφόρησαν ότι η βρετανική διοίκηση είχε πουλήσει όλα τα σίδερα του αεροδρομίου σε έναν εργολάβο...

7η Μαρτίου 1948

Αγαπητό μου ημερολόγιο! Η μέρα ξημέρωσε με καλούς οιωνούς. Ηλιόλουστη και γιορτινή. Από τις 7:30 το πρωί είχαν παραταχθεί στην προβλήτα κοπέλες ντυμένες με τοπικές δωδεκανησιακές φορεσιές και κρατούσαν καλάθια γεμάτα λουλούδια, για να ράνουν το βασιλικό ζεύγος που θα κατέφθανε. [...] Ο λαός επεφύλασσε αποθεωτική υποδοχή στους εκπροσώπους της μητέρας Ελλάδας. Όλοι ήμασταν συγκινημένοι. Ο γιος μου, με φουσκωμένα τα στήθη από εθνική υπερηφάνεια, τραγουδούσε τον εθνικό ύμνο ασταμάτητα. Ακολούθησαν παρελάσεις, καταθέσεις στεφάνων, δοξολογία, λαμπαδηφορία και τέλος η ανάγνωση του Βασιλικού Διατάγματος περί προσαρτήσεως της Δωδεκανήσου εις την Ελλάδα. Ο λαός ξέσπασε σε επευφημίες! Οι εκδηλώσεις κράτησαν όλη μέρα και θα συνεχιστούν και αύριο, με γιορτές και απονομές παρασήμων και μεταλλίων σε όσους διακρίθηκαν στον **απελευθερωτικό** αγώνα. Μακάρι στο εξής να επικρατήσει ειρήνη, δικαιοσύνη και πρόοδος σ' αυτόν το βασανισμένο τόπο!

5 Μαΐου 1948

Μετά από τόσες χαρές και πανηγύρια, όταν όλα καταλάγιασαν μέσα μας, κι ενώ χτυπούσαν ακόμα χαρμόсуνα οι καμπάνες, μαζευτήκαμε σ' όλες τις γειτονιές, σ' όλα τα χωριά, σ' όλα τα νησιά, σαν συνεννοημένοι, και τραγουδώντας τον εθνικό μας ύμνο, κινήσαμε για τα νεκροταφεία μας. Πήγαμε εκεί, για να πούμε το νέο στους νεκρούς μας που αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν για να αξιωθούμε τη σημερινή μέρα, γιατί τους τη χρωστάμε...

Ευαγγελία Μουλά – Ιωάννης Παπαδομαρκάκης, 7 Μαρτίου, 1985

1

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιος αφηγείται τα γεγονότα και πού βρίσκεται;
- β) Σε ποιο ιστορικό γεγονός αναφέρεται το κείμενο;
- γ) Τι είδους κείμενο είναι το παραπάνω;

2

Σάρωσε για να δεις ποια νησιά ανήκουν στα Δωδεκάνησα και πού βρίσκονται.

5

Πώς οι κάτοικοι των Δωδεκανήσων εκδήλωσαν τη χαρά και τον ενθουσιασμό τους για την προσάρτησή τους στην Ελλάδα;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6

Παρατήρησε την εικόνα και βάλε τη δική σου λεζάντα.

© www.sansimera.gr

.....

.....

.....

7

Αναζήτησε μαζί με την ομάδα σου πληροφορίες για το πώς γιορτάζεται σήμερα η επετεϊος της ενσωμάτωσης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα.

 Δ. Καλοκαίρι

Meer (Θάλασσα), Οθωναίος Νικόλαος, 1877-1949, Εθνική Πινακοθήκη, Παράρτημα Κέρκυρας

Δασκάλα είναι η θάλασσα και σε μαθαίνει
να κοιτάζεις τον κόσμο χωρίς να φοβάσαι.
Να τον ταξιδεύεις και να τον αγαπάς,
γιατί απ' άκρη σ' άκρη αυτός είναι το σπίτι σου.
Να μετράς τα κύματα σαν να 'τανε δέντρα
στο καταδικό σου δάσος...

Σέργιος Νίλσεν, *Ημερολόγια Αντιγραφών Δ*, 1007-112

Ο Αριστοτέλης στο νερό

384-322 π.Χ.

Αναρίθμητες περιπέτειες έχουν ξετυλιχτεί πάνω και μέσα στα νερά μου! Ακόμα κι εγώ θαυμάζω, όταν σκέφτομαι τους ταξιδευτές που από κάποια ακτή ξεκίνησαν και ρίχτηκαν στα κύματά μου και με ταξίδεψαν απ' άκρη σ' άκρη, χωρίς ποτέ όλες μου τις άκρες να δούνε. [...] Ένας μόνο στις τόσες χιλιάδες χρόνια δεν με ταξίδεψε ούτε με βάρκα, ούτε με σκαρί, αλλά με τα μάτια και με το μυαλό του. Τι να λέμε τώρα; Ήταν το ωραιότερο ταξίδι! Γιατί ο ταξιδευτής αυτός ταξίδευε με ερωτήσεις! Και δεν έσκιζε τα νερά, δεν αρμένιζε στα κύματα από τόπο σε τόπο, από νησί σε νησί ή από πόλη σε πόλη. Όχι. Αλλά από τη μια απορία στην επόμενη. Αυτόν τον ταξιδευτή εγώ τον έχω, να ξέρετε, σαν παιδί μου. [...]

Όλα του άρεσαν κι όλα ήθελε να τα δει. Με τα μάτια του. Τις αχιβάδες. Τις σουπιές. Τους αστερίες. Τα σκυλόψαρα. Τα φύκια. Τα δελφίνια. Τους σπάρους. Τους μπακαλιάρους. Τα σαλιγκάρια. Τον αφρό των κυμάτων και τη λάσπη του βυθού. Όλα, σας λέω! Ακόμα κι αυτά που δεν είχα δει ούτε εγώ. Ακόμα κι αυτά που δεν ήξερα ότι τα είχα μέσα μου! [...] Με ρωτούσε, ας πούμε, πόσες ακτίνες έχουν οι αστερίες; Τι χρώμα έχουν τα μάτια του μπακαλιάρου; Πού τη βρίσκει τη δύναμη το μύδι και κρατιέται κλειστό, τόσο που θέλεις μαχαίρι για να το ανοίξεις; Πόσα αγκάθια έχει η δράκαινα; Γιατί δεν έχει λέπια ο γαύρος; Κι οι θαλάσσιες ανεμώνες; Τι χρώμα είναι μέσα στο νερό και γιατί ασπρίζουν μόλις βγαίνουν στον αέρα; Και πώς τα λένε αυτά τα μαύρα αγκαθωτά καβούρια, που μοιάζουν με φαναράκια σκοτεινά, κι αν τα πατήσεις σου φαρμακώνουν την πατούσα, αλλά άμα τ' ανοίξεις με τρόπο έχουν πολλή και νόστιμη ψίχα μέσα τους; Τέτοια κι άλλα, ένα σωρό. Σκοτωνόμουνα να του απαντήσω. Χτένιζα τον βυθό μου και του 'βγαζα στα πόδια του ό,τι γύρευε: καλαμαράκια, καβούρια, τσούχτρες, κοχύλια, απ' όλα. [...]

Μόλις έμαθε να γράφει, άρχισε να σημειώνει ό,τι του έλεγα. [...] Πού το 'χει κρυμμένο το μελάνι της η σουπιά; με ρώταγε. Από πού βγαίνουν τ' αβγά της συναγρίδας; Έχουν στ' αλήθεια μόνο κεφάλι τα χταπόδια; [...] Όποιο ψάρι ή μαλάκιο ξέβραζα ψόφιο στην αμμουδιά το άνοιγε

με το μαχαίρι και το εξέταζε με τις ώρες. Μετρούσε τα κόκαλα, τα πτερύγια, τις βούλες του, το **πασπάτευε** μέσα κι έξω, ώσπου το μάθαινε και το ήξερε πια καλύτερα κι από μένα. Κι όταν οι ψαράδες έπιαναν με τα δίχτυα ή με τα καμάκια τους σκυλόψαρα ή σαλάχια ή τόνους πελώριους, κόλλαγε δίπλα τους και δεν τους άφηνε από τα μάτια του, όσο καθάριζαν την ψαριά τους στα ρηγά. Και μάζευε τα **σπάραχνα**, ακόμα και τα έντερα τα πεταμένα. Ναι, τσακωνότανε με τα γλαροπούλια ποιος θα τ' αρπάξει πρώτος, γιατί ήθελε να τα μελετήσει όλα. [...]

Βέβαια, όσο μεγάλωνε το παιδί μου, τόσο μεγάλωνε και το μυαλό του.

«**Σπάραχνα**» είναι τα βράγχια των ψαριών και γενικότερα τα εντόσθιά τους. Η λέξη προέκυψε από το αρχαίο «βάραγχος» με επίδραση του «σπαράσσω».

Και ρωτούσε κι άλλα, που δεν τα 'ξερε κανείς πριν απ' αυτόν. Πόσο μακριά φτάνει η σκέψη του ανθρώπου και ποιους δρόμους πρέπει να παίρνουν οι ιδέες; Πού ακριβώς είναι η φωλιά της ψυχής; Από πού έρχονται τα όνειρα και τι θέλουν να μας πουν; Πόσες αρρώστιες υπάρχουν στον κόσμο; Και πόσα φάρμακα; Τι κάνει και τι δεν κάνει ο σωστός βασιλιάς; Έτσι ρωτούσε, και μάζευε τις απαντήσεις όπως μάζευε κοχύλια και γαριδούλες στις αμμουδιές της πατρίδας του, τις τακτοποιούσε, τις έφτιαχνε ομάδες και τις έγραφε σε βιβλία μέσα.

Τέλος πάντων, να σας πω και το όνομα του παιδιού αυτού, που μεγάλωσε ρωτώντας, ταξίδεψε ρωτώντας, έζησε ρωτώντας... Αριστοτέλη τον έλεγαν. Τον είχα σαν γιο μου. Και τον καμαρώνω μ' όλη μου την ψυχή, γιατί ήταν στ' αλήθεια σπουδαίος ταξιδευτής. Μεγάλος και τρανός. Χιλιάδες χρόνια έχουν περάσει από τότε που έζησε, αλλά οι περιέργοι και οι γραμματιζόμενοι και οι επιστήμονες ακόμη πίνουν νερό στο όνομά του. Διαβάζουν τα βιβλία του και γράφουν άλλα δικά τους γι' αυτόν. Έγινε ο πιο διάσημος πάνσοφος της ιστορίας.

Πολύ το περηφανεύομαι, λοιπόν, που ήμουν εγώ η πρώτη του δασκάλα. Αλλά στο βάθος μου δεν μπορώ να μην το πω... Τον δοξάζουν όλοι και τον θαυμάζουν και τον διαβάζουν, γιατί αυτός, λένε, σκέφτηκε πρώτος τόσο καλά τη Λογική και την Ηθική, τη Μεταφυσική και τη **Ρητορική**, κι εγώ δεν ξέρω τι άλλο. Κανένας όμως δεν θυμάται ότι αυτός σκέφτηκε επίσης πρώτος εμένα, τη Θάλασσα, κι όλ' αυτά που είχα κι έχω ακόμη μέσα μου.

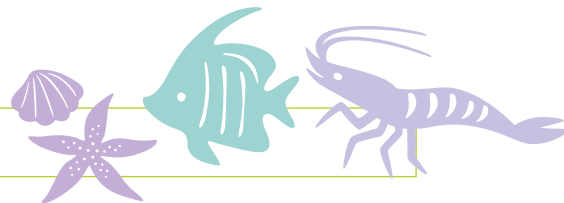
Μαρία Αγγελίδου, *Ιστορίες που τις είπε η θάλασσα*,
Μεταίχμιο, 2012

1

Διάβασε το κείμενο και απάντησε στις ερωτήσεις.

- α) Ποιος αφηγείται την ιστορία;
- β) Ποια σχέση έχει ο αφηγητής με τον Αριστοτέλη;
- γ) Υπογράμμισε όλα τα θαλάσσια είδη που αναφέρονται στο κείμενο.

2

Βάλε ✓ στο σωστό κουτάκι.

	Σ	Λ
Ο Αριστοτέλης θεωρούσε τη θάλασσα μητέρα του.		
Ο Αριστοτέλης ως παιδί παρατηρούσε τη φύση και κρατούσε σημειώσεις για ό,τι του έκανε εντύπωση.		
Ο Αριστοτέλης ενδιαφερόταν μόνο για τα μυστικά της θάλασσας.		
Ο Αριστοτέλης είναι ένας από τους σοφούς της αρχαιότητας.		
Οι άνθρωποι θυμούνται τη σημασία που είχε η θάλασσα για την ανάπτυξη της σκέψης του Αριστοτέλη.		

3

Τι άλλα ερωτήματα απασχολούσαν τον Αριστοτέλη όσο μεγάλωνε;

.....

.....

.....

4

Γιατί η θάλασσα νιώθει πολύ περήφανη για τον Αριστοτέλη;

Φωνή απ' τη θάλασσα

Βγάζει η θάλασσα κρυφή φωνή - φωνή που μπαίνει μες στην καρδιά μας και τη συγκινεί και την ευφραίνει.

Τραγουδί τρυφερό η θάλασσα μας ψάλλει, τραγουδί που έκαμαν τρεις ποιηταί μεγάλοι, ο ήλιος, ο αέρας και ο ουρανός.

Κωνσταντίνος Καβάφης,
συλλογή *Αποκηρυγμένα*, 1893

Κι ένα ποίημα για το καλοκαίρι

Τίποτα πια.
Μονάχα η θάλασσα σφυρίζοντας.
Ένα μεγάλο κοχύλι στο στόμα του ορίζοντα.

Τίτος Πατρίκιος,
συλλογή *Μαθητεία*, 1952-1962

Να σ' αγναντεύω, θάλασσα

Να σ' αγναντεύω, θάλασσα,
να μη χορταίνω απ' το βουνό ψηλά
στρωτή και καταγάλη και μέσα να πλουταίνω
απ' τα μαλάματά σου τα πολλά.

Κώστας Βάρναλης,
συλλογή *Το φως που καίει*, 1922

Καλοκαίρι

Το καλοκαίρι αυτό
μπήκε σαν ζωγραφιά μικρού παιδιού,
που πρώτη του φορά σκηνοθετεί
τοπία και εποχές.

Κική Δημουλά,
συλλογή *Επί τα ίχνη*, 1963

5

Ποιες ομοιότητες βλέπεις ανάμεσα στα τέσσερα ποιήματα;

.....

.....

.....

6

Διάβασε το τετράστιχο της Κικής Δημουλά και πες με μία λέξη πώς μπήκε το καλοκαίρι.

.....

7

Του Βάρναλη του αρέσει μόνο να αγναντεύει τη θάλασσα ή και να κολυμπά; Πώς το κατάλαβες;

.....

.....

.....

8

Ο Τίτος Πατρίκιος στη σκέψη του βλέπει μόνο θάλασσα. Πώς φαίνεται αυτό στο τετράστιχο;

© <https://eliniplex.wordpress.com/>

«Παιδιά στην παραλία», Frederick Morgan (1847-1927)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9

Σε ποιους στίχους του Καβάφη φαίνεται η προσωποποίηση της θάλασσας με γυναίκα;

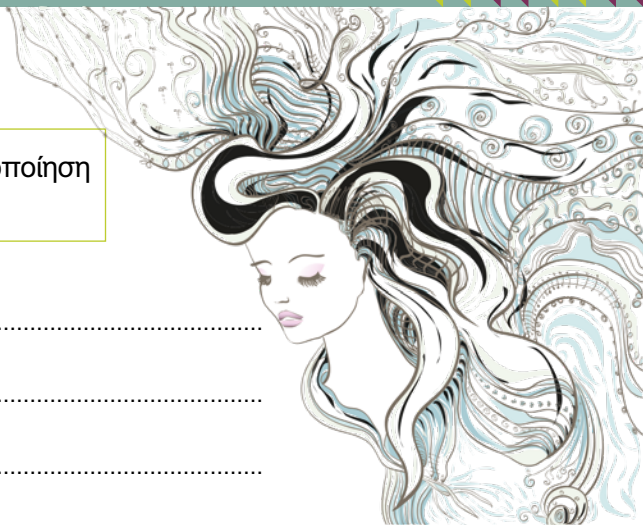
.....

.....

.....

.....

.....

10

Αναζήτησε μαζί με την ομάδα σου ποιήματα με θέμα το καλοκαίρι και δημιουργήστε μια ποιητική ανθολογία. Χαρίστε τη συλλογή ποιημάτων που δημιουργήσατε στη βιβλιοθήκη του σχολείου σας ή σε μια βιβλιοθήκη της περιοχής σας.

Σε ποιον βαθμό έμαθα:	1	2	3	4	5
• Να ερμηνεύω λογοτεχνικά κείμενα.					
• Να αναλύω ποιήματα.					
• Να περιγράφω αναμνήσεις μου για συμβάντα της ζωής μου.					
Τι μου άρεσε στην ενότητα «Επέτειοι και γιορτές».	.....				
	.....				
	.....				
Τι δεν μου άρεσε στην ενότητα «Επέτειοι και γιορτές».	.....				
	.....				
	.....				

1 = καθόλου   2 = πολύ λίγο   3 = μέτρια   4 = πολύ   5 = πάρα πολύ

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ

4η ΕΝΟΤΗΤΑ
ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ακραία καιρικά φαινόμενα	τα μετεωρολογικά εκείνα φαινόμενα στα οποία παρατηρούνται οι μέγιστες ή ελάχιστες τιμές μετεωρολογικών παρατηρήσεων ασυνήθιστων ή και πολύ σπάνιων που συμβαίνουν σε μια περιοχή
αξιοθέατο	τουριστικό αξιοθέατο είναι ένας τόπος ενδιαφέροντος που επισκέπτονται οι τουρίστες, συνήθως λόγω της εγγενούς ή εκτεθειμένης φυσικής ή πολιτιστικής του αξίας, της ιστορικής του σημασίας, της φυσικής ή χτισμένης ομορφιάς, που προσφέρει αναψυχή και διασκέδαση
απολίθωμα	υπόλειμμα οργανικού σώματος, που διατηρήθηκε ανάμεσα σε πετρώματα παλαιότερων γεωλογικών περιόδων και μετατράπηκε σε ανόργανη ουσία
επιβατικό τρένο	αποτελείται από ένα ή περισσότερα κινητήρια οχήματα και από συνήθως δύο ή περισσότερα βαγόνια
επιχείρημα	1. λόγος, ιδίως συλλογισμός, με τον οποίο κάποιος υποστηρίζει ή καταπολεμά ορισμένη άποψη 2. είδος συλλογισμού
Ευρώπη	μία από τις έξι ηπείρους
μετεωρολογία	επιστήμη που μελετά τα ατμοσφαιρικά φαινόμενα και ιδίως πίεση, ανέμους, θερμοκρασία και υγρασία

πλημμύρα	1α. κάλυψη μιας (μεγάλης) έκτασης με νερό που συνήθως ξεχειλίζει από τη φυσική κοίτη του, λόγω υπερβολικής ανύψωσης της στάθμης του β. συνεκδοχικά για δυνατή, καταρρακτώδη βροχή, κατακλυσμό
σημαία	κομμάτι ύφασμα, συνήθως ορθογώνιο ή τετράγωνο, που φέρει τα εμβλήματα ή τα διακριτικά χρώματα ενός κράτους και στηρίζεται συνήθως επάνω σε κοντάρι, σύμβολο ανακωχής
σήραγα	υπόγεια διάβαση που διευκολύνει το πέρασμα αυτοκινητοδρόμου ή σιδηροδρομικής γραμμής κάτω από βουνό, κατοικημένη ή θαλάσσια περιοχή· τούνελ
Σκανδιναβία	είναι η ιστορική και γεωγραφική περιοχή που εκτείνεται κυρίως στη Σκανδιναβική Χερσόνησο στη Βόρεια Ευρώπη

5η ΕΝΟΤΗΤΑ

ΨΗΦΙΑΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

κοινωνικοποίηση	η διαδικασία με την οποία ένα άτομο εντάσσεται και ενσωματώνεται μέσα στο κοινωνικό σύνολο
μέσα κοινωνικής δικτύωσης	ο όρος μέσα κοινωνικής δικτύωσης αναφέρεται στα μέσα αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας ομάδων ανθρώπων μέσω διαδικτυακών κοινοτήτων
παραπληροφόρηση	η (σκοπίμη) διάδοση, διοχέτευση ψευδών πληροφοριών με στόχο ή με αποτέλεσμα την παραπλάνηση, τη σύγχυση του αποδέκτη

6η ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΠΕΤΕΙΟΙ ΚΑΙ ΓΙΟΡΤΕΣ

ανακωχή	προσωρινή διακοπή των πολεμικών επιχειρήσεων, ύστερα από συμφωνία των αντίπαλων παρατάξεων
απελευθέρωση	η απόδοση της ελευθερίας σε υπόδουλο ή καταδικασμένο από τον νόμο
δικηροτρίκηρα	χριστιανικά εκκλησιαστικά σκεύη. Σύνθετη λέξη από το δίκηρο και το τρίκηρο ή δικήριο και τρικήριο, που με τη σειρά τους προέρχονται από τον αριθμό των κεριών που φέρουν αυτά, «δύο + κεριά» και «τρία + κεριά», αντίστοιχα
επέτειος	η ημέρα κατά την οποία συμπληρώνεται ένας χρόνος ή περισσότερα χρόνια από τότε που συνέβη ορισμένο, σημαντικό ή αξιομνημόνευτο, γεγονός
λιτανεία	υπαίθρια θρησκευτική πομπή, κυρίως παρακλητικού χαρακτήρα, με περιφορά ιερής εικόνας
προσάρτηση	<ol style="list-style-type: none"> 1. μονομερής πράξη ενός κράτους, με την οποία υπάγει στην εδαφική του κυριαρχία εδάφη που διατελούσαν υπό άλλο καθεστώς 2. η σύναψη, η σύνδεση

ΚΟΛΟΦΩΝΑΣ

